

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI.

PREJETO 10.11.1935

2. XI. 1935

ZADRUGAR



GLASILO
NABAVLJALNE ZADRUGE USLUŽBENCEV
DRŽAVNIH ŽELEZNIC V LJUBLJANI

LETO XI.

20. NOVEMBRA 1935

ŠTEV. 11

Iz upravnega odbora - Kreditiranje

Nekateri naši člani, katerim smo omejili kredit, predpisali obročno plačevanje in stavili zabrane na njihove prejemke, so mnenja, da postopajo pri tem uprava zadruga odnosno upravni odborniki, katerim je poverjeno nadzorstvo nad kreditiranjem članom, povsem samolastno. Ti člani ne upoštevajo, da je upravni odbor pri kreditiranju članom in določevanju obrokov dolžan upoštevati predpise zakona, pravil in pravilnikov, da mora biti gospodarstvo zadruga uravnovešeno in da je upravni odbor po zakonu prisiljen skrbeti za poslovanje, ki ustreza pravilnikom in zakonu, za kar jamčijo odborniki osebno materijelno, pa tudi moralno.

V vzgled ponatiskujemo po ceniku št. 10 »Nabavljalne zadruga državnih uslužbencev v Mariboru« od 24. 9. 1935 okrožnico, katero je izdala »Nabavljalna zadruga uslužbencev v Mariboru (Rotovski trg)« pod izvlečkom iz pravilnika za kreditiranje blaga članom, in ki se glasi:

»Pravilnik je izdala Zveza nabavljalnih zadrug drž. uslužbencev in tvori ta pravilnik, veljaven od 1. januarja 1933, po določilih zakona o zadrugah državnih uslužbencev sestavni del zakona.

Zadrugam, ki bi v svojem poslovanju kršile predpise tega pravilnika, more Zveza odpovedati vsak čas poslovni kredit in take zadruga po večkratnem opominu celo izključiti iz Zveze in je potem pristojno sodišče dolžno dotično zadrugo razpustiti.

Člen 8. pravilnika se glasi:

Živila zamorejo zadruga dobavljati svojim članom največ do 50 % celokupnih mesečnih prejemkov in to samo na enomesečni rok.

Manufakturno dobavljajo na odplačilo v zaporednih enakih šestmesečnih obrokih.

Višina celokupne vsote, do katere se sme poedini zadrugar zadolžiti, ne sme prekoračiti vsote njegovih dvomesečnih prejemkov, v nobenem primeru pa zneska Din 4000.—.

Zamudnikom mora upravni odbor zaračunati 8 % obresti (člen 56. zakona zadnji odstavek).

Opozarjamo člane na stroge predpise tega pravilnika in na to, da je uprava v korist vseh članov primorana spraviti svoje poslovanje v sklad s temi predpisi.

Da se doseže ta namen, se mora ustaviti nadaljnji kredit vsem onim članom, katerih dolg presega Din 4000.—, kakor tudi onim, ki predpisanih obrokov ne odplačujejo in nimajo na posamezne utemeljene prošnje od upravnega odbora odloga plačila, in ustaviti vsako nadaljnjo dobavo blaga, dokler niso prejšnje dobave poravnane.

Dolg pa se mora v vsakem primeru takoj prisilnim potom izterjati (predzaznamba na službene prejemke dolžnika, po potrebi tudi poroka).

O ustavitvi kredita, kakor je bilo že objavljeno, obveščajo člane samo blagajne v trgovinah. Posamezna obvestitev bi povzročala zadrugi samo stroške na škodo redno plačujočih članov.

Člane, katerim bi se ustavil kredit in bi želeli še nadalje posluževati se kredita v zadrugi, opozarjamo na Kreditno zadrugo drž. uslužbencev, da tam zaprosijo za posojilo in da s tem poravnajo svoj dolg pri zadrugi.

K temu izvlečku in navodilom sestrške zadruga oz. pravil Zveze nab. zadrug nimamo ničesar dodati kot to, da veljajo v polni meri našete obveznosti i predpisi tudi za našo zadrugo, ki je članica iste Zveze nabavljalnih zadrug v Beogradu in spada pod udar istega zakona o zadrugah drž. uslužbencev.

Odbor.

ZADRUGAR

GLASILO NABAVLJALNE ZADRUGE USLUZBENCEV DRŽ. ŽEL.

ŠT. 11

LJUBLJANA, 20. NOVEMBRA 1935

LETO XI

France Veber:

Zadružništvo in gospodarski humanizem

(Nadaljevanje)

Kakor sem bil to izpovedal tudi na drugih mestih »Zadregarja«, je človek po svoji naravi v prvi vrsti edino **dvojno**, namreč naravno ali prirodno in duhovno ali osebno bitje na svetu. Po prvi svoji strani je tudi človek le kos ostalega mrtvega in živega prirodnega stvarstva, po drugi svoji strani je pa človek edinstveno bitje, kakor bi ga kjerkoli drugje v stvarstvu zaman iskali; po tej drugi strani je človek obenem edini tvorec vse prave **zgodovine** na zemlji. Vprav ta druga in torej duhovno-osebna stran človeka pa stori, da dobimo v človeškem življenju še dve veji, ki jih tudi ni recimo v samem živalskem življenju. Prva veja obsega vse to, **radi česar** ali čemu človek živi, druga veja pa vse to, s **pomočjo** česar človek tako živi in kar mu je torej — sredstvo življenja: samo človeško življenje se razvija še v dveh smereh, namreč v smeri svojega namena na eni strani in v smeri **sredstva**, ki je za doseg tega namena še posebej potrebno, na drugi.

Ne puščam se tu v podrobna razmotrivanja o poedinih namenih ali celo o **pravem namenu** človeškega življenja, čeprav ne zanikam, da je v teoriji možno postavljati več ali manj veljavne vrste stranskih, glavnih in končnih takih življenskih namenov. Če se namreč ozremo na dejansko življenje, vidimo, kako se ti nameni v toku časa menjavajo, kako prevzemajo prejšnji stranski nameni mesto vodilnih namenov in kako utegnejo nastopiti celo popolnoma novi in doslej povsem neznani nameni življenja. Na pr. prehod od starega veka k srednjemu in novemu je obenem toliko kakor prehod od staroveškega življenskega namena k srednjeveškemu in novoveškemu. Mnogo važnejša pa se mi zdi ugotovitev, da **izvira oboja**, namenilna in sredstvena stran človeškega življenja samo iz omenjenega duhovno-osebnega svojstva človeka in ne naravno-prirodnega. Zakaj naravno, prirodno življenje živali ne koleba med »namenom« in »sredstvom« in vprav zato tu že v načelu tudi ne **moremo** govoriti o nobenem pravem — zgodovinskem razvoju; bistvo **zgodovinskega** razvoja je nam-

reč samo v razvoju posebnih namenov življenja in sredstev, ki so za dosego teh namen še posebej potrebni. Z zgodovinskim razvojem namenov človeškega življenja je dan razvoj človeške kulture, z zgodovinskim razvojem sredstev človeškega življenja je pa dan razvoj človeške civilizacije, ki je za dosego kulture še posebej potrebna.

Že iz povedanega obenem sledi, da gre naravno in pravilnostno prvenstvo kulturi in ne civilizaciji, namenu in ne sredstvu, čeprav utegnemo vsled mnogobrojnega prepletanja najrazličnejših dušeslovnih in socialnih činiteljev dobiti dobe, v katerih sta v ospredju civilizacija in sredstvo in ne kultura in namen življenja na zemlji. Tudi mi živimo v taki dobi. Morda bo pa tudi dobremu bravcu pomagano, ako ga še posebej opozorim na to, da ima tudi ta, naša doba svoje jedro večne resnice. To jedro je namreč v posebnem razvojnem odnosu sredstva do namena življenja. Ta odnos je tak, da moramo na drugi strani govoriti celo o nekem nasprotnem prvenstvu civilizacije pred kulturo in sredstva pred smotrom. Takoj bom pojasnil, kako to mislim. Glede »namenov« življenja sem že omenil, da jih dobimo v nekem neprestanem zgodovinskem menjavanju in da je za vsako važnejšo dobo kaj značilen obenem enako poseben »namen« človeškega življenja. Zato je tudi prava kulturna zgodovina človeštva tako raznolika, da dela videz, kakor da je že naprej brez vsake enotne notranje osnove. Povsem drugačen je pa sredstveni razvoj človeškega življenja! Bravec »Zadrugarja« naj se tu samo spomni, kako sem že na drugem mestu ugotovil, da nahajamo samo eno osnovno in najširše, namreč za kakršnekoli namene življenja neobhodno potrebno sredstvo in da je jedro tega sredstva samo v gospodarskem razvoju človeštva.

Gospodarstvo in življenje! Kdor je pazljivo bral moje dosedanje članke o zadružni misli, pač ne bo dvomil, da je tudi gospodarstvo samo sredstvo življenja. Toda to sredstvo je tako sredstvo, da bi bilo brez njega vprav svojstveno človečansko življenje že naprej izključeno. Naj si postavljamo kakršnekoli prave ali navidezne namene svojega življenja, brez primerne gospodarske opore se nam bodo polagoma vsi izjalovili. In čim širši in osnovnejši so ti nameni, tem bolj morajo biti še prav posebej tudi gospodarsko podprti. Morda bodo prišle dobe, ki bodo odkrile namene življenja, o katerih mi še ne sanjamo. Toda že zdaj lahko povemo, da bodo tudi te dobe samo v gospodarstvu dobile poglavitno sredstvo za dosego teh svojih in nam še povsem neznanih življenjskih namenov. Torej naj gremo v zgodovini kakorkoli nazaj ali naprej, vselej in povsod se nam samo gospodarstvo vsiljuje kot osnovno in najširše sredstvo življenja. Zato je tudi prava civilizatorna zgodovina človeštva v nasprotju s kulturno bistveno enovitejša in njena že na zunaj vidna enotna notranja osnova je v gospodarskem razvoju človeškega življenja. Šele zdaj nam je omogočeno lažje in morda tudi pravičnejše presojanje dobe, v kateri sami živimo. Tudi naš čas ima svoje jedro resnice in ta resnica je v pokazanem

edinstvenem mestu gospodarstva v — sredstvenem razvoju človeštva. Toda vzporedna senčna stran našega časa je v tem, da daje on gospodarstvu, kakor se zdi, mesto ne samo pglavitnega sredstva, temveč tudi edinega osnovnega namena življenja na zemlji.

Tako se naravno in dosledno vračam k izhodišču svojega zadnjega članka in k vzporedni zahtevi po posebnem gospodarskem humanizmu. Po vsem rečenem gre zdaj najmanj za petorico značilnih potez pravega gospodarskega humanizma. Prvič bo tudi ta humanizem v gospodarstvu iskal edino osnovno sredstvo življenja. Vendar bo drugič ta humanizem tudi v gospodarstvu videl samo sredstvo in ne namena človeškega življenja. Zato bo tretjič ta humanizem tudi v samem gospodarskem življenju videl posebno, namreč sredstveno osebno-duhovno in torej svojstveno človečansko potezo človeka. Iz tega razloga bo četrtič ta humanizem tudi sam gospodarski razvoj podrejal vsakokratnim višjim in najvišjim namenom življenja. Teh namenov pa petič ta humanizem ne bo sam vsiljeval, temveč bo njih nastajanje in njih razvoj prepuščal neoviranemu razvoju same narave človeka. Že v zadnjem članku sem povedal, da smatram samo tak gospodarski humanizem za pravi humanizem bodočnosti. V prihodnjem članku bom pa pokazal, da in zakaj zamore samo združna misel tak gospodarski humanizem dejanski obistiniti. (Konec prih.)

L. B.:

Naši mladini

Mladina je up naroda! Te rečenice ne smemo tako razumeti, da je vsaka mladina vedno kažipot narodu k njegovi lepši, boljši usodi. Tudi glede na našo mladino si tega ne upamo trditi. Morda sodijo nekateri preveč pesimistično, vendar bo le veljalo, da se bodočnost našega naroda, vsaj kakor sedaj vsa znamenja kažejo, ne bo gradila le na sodobni mladi generaciji.

Ne smemo in nočemo biti krivični! Kot premnogi stari borci za duhovni in materialni napredek klone tudi današnja mladina spričo idejnega, socialnega in gospodarskega kaosa, ki je vanj zašla družba. Ne more odgovoriti jasno in zanesljivo, kje tiče vzroki tega stanja, kod vodijo poti iz vseobče zmede. Nekaj pa mladina lahko trdi: da tega stanja ni zakrivila niti ona niti mladina predvojne dobe.

Razumeti moramo, če mladina, dasi v svojem jedru idealna, ob pretežkih preizkušnjah današnjih dni na poti do svojih ciljev omaga, če postane mnogokrat ravnodušna, materialistično oreientirana, da, celo cinična. Seveda so to najbolj senčne strani, ki jih nikakor ne mislimo posploševati. Vsaj je na pr. dovršen del naše mladine — v mislih imamo seveda zlasti akademsko mladino — na dejstva sedanjega časa reagiral tako, da se je začel izmikati neplodni politični in socialni borbi in si

poiskal novih idealov: mimo svojega študija se udejstvuje samo še na sportnem ali drugem nevtralnem polju.

Tako udejstvovanje mnogi obsojajo ali vsaj bolj ali manj negativno presojujejo. Mi bi pa dejali: Bolje, neprimerno bolje stori tista mladina, če išče zadoščenja in utehe v takem udejstvovanju, kakor pa tista, ki se še vedno in z vso vehemenco ogreva za politična in svetovnonazorna gesla, ideje in teorije in jih obravnava tako, kot se ta vprašanja obravnavajo v žurnalistiki: površno, brez prave logike in na način, ki noče zadeti toliko nasprotnikovih drugačnih misli, kakor njega samega kot človeka. Razen tega premleva mladina prav tako kot dnevno časopisje tudi take politične in socialne programe in probleme, ki so daleč od naroda in njegovih pravih potreb.

Vendar hoče imeti ta mladina — v mislih imamo še vedno v prvi vrsti akademsko — svoj prav. Ali ta »prav« je kot mozaik: ponuja se nam v vseh mogočih barvah. Toliko imaš zaloge na raznih političnih in svetovnih naziranjih, da se le s trdom spoznaš, zakaj vsako tako prepričanje ima še svojo desnico in levico, obe pa eventuelno še posebno zmerno in ekstremno stran!

Ali ni škoda časa in energije, ki jo troši mladina za tako neplodno delo? In zakaj bi ji tega ne povedali, preden se bo brezmiselnosti takega svojega »delovanja« sama zavedala? Današnji čas terja koncentracije vseh zdravih sil, mladih in starih, zahteva koristnega, složnega dela, ki naj bi imelo za svoj neposredni cilj, zasigurati ljudstvu najosnovnejše pogoje za materialni obstoj.

Težko je biti svetovalec, prav posebno pa še današnji mladini. Ne toliko, ker je mladina, bolj radi tega, ker živi v dobi, kakršna je pač dandanes. Saj je že preizkušenemu in tolikokrat razočaranemu človeku, ki motri že leta in leta vseobčo politično, socialno in gospodarsko zmedo, težko najti pravo orientacijo, in če najde smer ali misli, da jo je našel, se ne more odločiti za pot, ki naj ga vodi do cilja.

Morda pa mladina sploh ne potrebuje nasvetov! Saj govorimo, da instinktivno stremljeva za resničnim in dobrim. Zmota! Ta dobri instinkt nima prav nobenih zaslug, če se kdaj izkaže, da je imela mladina prav. (Dandanes bi moralj še vprašati: katera mladina, kateri njen prav?) Instinkt je splošna činjenica, ki ne razločuje mladih in starih. Na instinkt, ki naj bi bil mladini siguren voditelj, se torej ne kaže zanašati. Bo le tedaj potrebno, da se mlada in stara generacija zbližata, da se idealizem in izkušnja združita in spopolnita ter začneta premišljen in koristen boj proti izkoriščevalcem in razkrojjevalcem naroda in družbe.

To bi bil naš prvi nasvet — sinovom naše Almae matris je predvsem namenjen!

Kako prihajamo mi — zadrugarji do tega, da dajemo nasvete akademski mladini?

Zadruharji, zlasti še državni nameščenci, imamo kot stan težke boje za seboj; in še težji se nam obetajo. Nižjim kategorijam tega stanu ni bilo nikoli bogve kako udobno postlano. Uradniški, inteligenčni sloj pa je mogel nekdanj povprečno dobro živeti in zadostiti svojim materialnim in duhovnim potrebam. Sodeloval je lahko izven svojega poklicnega dela povsod, kjer je šlo za gospodarski, socialni in kulturni napredek naroda, iz katerega je izšel. To svojo nalogo je vršil še dolgo potem, ko so se bile zanj razmere bistveno spremenile. Danes te naloge ne zmóre več. Potisnjen je na rob gospodarskega propadanja, v borbo za materialni obstanek. Bridke izkušnje so pa rodile — spoznanje. Državni uslužbenec in nameščeec je spoznal, da je treba pogledati stvarnosti v oči, da je treba iskati opore in rešitve v skupnosti, v združitvi. Gospodarska osamosvojitve stanu najprej, potem lahko zopet nadaljujemo delo za napredek vsega naroda. Gospodarsko osamosvojitve — o tem smo trdno prepričani, pa nam zamore prinesiti samo zadružništvo.

Ideja zadružništva pa ni samo gospodarska, v svojem jedru hrani tudi etične in vobče duhovne principe, ki so v skladu s pojmovanjem napredka, kulture in človečanstva. Res da zadružna ideologija še ni izklesana, in da se početki tega gibanja izvajajo iz gospodarskega činitelja. Ali že ročdelški pionirji so zaslutili tudi izvengospodarske vrednote, ki jih zadružništvo vključuje. To spoznanje se je vedno širilo in mislimo, da ni več daleč čas, ko bomo z vso pravico lahko govorili o zadružništvu ne samo kot gospodarskem sistemu, nego tudi kot socialni teoriji.

Polje zadružništva je široko. Niso še vse njegove njive zorane in posejane. To polje kliče delavcev, takih, ki bodo delo vodili in takih, ki bodo sami zanj prijeli. Baš tu so zaželeni mladi delavci, baš tu se odpira naši mladini široka možnost idealnega in praktičnega udejstvovanja. Delo je konkretno, cilji vodijo od ekonomske do kulturne istinitosti, od gospodarske osamosvojitve in blagostanja posameznih stanov in vsega naroda do socialnega in duhovnega napredka človeške družbe.

Primi za to delo! To je naš drugi nasvet akademski in vsej ostali zreli mladini!

Narodno gospodarstvo

P. L.:

Zaščita kmetov in denarni zavodi

Dne 30. IX. 1935 smo dobili novo uredbo o zaščiti kmetov, ki je v zakonodaji že četrta. Moratorij kmetskim dolgovom je uzakonil (kot prvi zakon z dne 19. IV. 1932), da se odložijo vse javne prisilne prodaje premične in nepremične imovine kmetov, dokler ne bo izdan zakon o

konverziji kmetских dolgov, najdalje pa 6 mesecev po izdaji citiranega zakona. Vendar pa v nadaljnjih 6 mesecih ni izšel nikak zakon, ki bi uredil odplačevanje kmetских dolgov, temveč je bila veljavnost zakona z dne 19. IV. 1932 dvakrat podaljšana. Šele 22. II. 1933 je izšla uredba, ki je določala obročno odplačevanje kmetских dolgov tekom 12 let s povprečnimi obrestmi 6.02 % denarnim zavodom in bančnim obratom ter 3.54 % ostalim upnikom. Prvi obrok bi zapadel v plačilo 15. XI. 1934; obroki po tej uredbi pa so bili določeni procentualno. Odplačevanje se pa ni začelo, kajti 3. VIII. 1934 so uredbo zopet spremenili, in sicer je bilo odplačevanje urejeno po odplačilnih načrtih, t. j. tekom 12 let s 6 % obrestmi denarnim zavodom in bančnim obratom ter 3.5 % obresti ostalim upnikom. Ko se je pa ugotovilo, da kmetje niti teh obresti ne zmorejo, so bile te z uredbo z dne 2. II. 1935 znižane, in sicer na 4.5 % denarnim zavodom ter 1 % ostalim upnikom in se je njih odplačilo odložilo do 1. IX. 1935. Ko je bil ta rok zopet za mesec dni podaljšán, je izšla 30. IX. 1935 naj-novejša uredba o zaščiti kmetov, ki je v glavnem glede odplačevanja prevzela dosedanje načrte, uvedla pa je individualno zaščito.

Po tej uredbi morajo kmetje plačati svoje dolgove praviloma v 12 letih po odplačilnih načrtih: 1.) s 4.5 % obrestmi denarnim in zavarovalnim zavodom, bančnim obratom, ustanovam delavskega in nameščenskega zavarovanja, ustanovam, ki upravljajo pupilarni denar, cerkvenim skladom ter kulturnim in humanitarnim ustanovam in 2.): z 1 % obrestmi vsem ostalim upnikom. Prva anuiteta se mora plačati do 15. II. 1936. Obresti, ki so dospele v plačilo po zgornjih uredbah, pa je treba plačati že do 15. XI. 1935. Kot posebnost zadnje uredbe naj omenim le princip individualne zaščite kmetov, s katerim je zakonodajalec verjetno skušal kmetško zaščito dokončno urediti. Po novi uredbi so kmetje razdeljeni v tri vrste; v one, katerih dolgovi ne presegajo 20 % vrednosti njihove imovine, dalje v one, katerih dolgovi znašajo od 20 % — 50 % vrednosti imovine in slednjič v one, katerih imovina je zadolžena preko 50 % vrednosti. Upniki prvih dolžnikov-kmetov, lahko predlagajo na sodišču, da se odplačevanje njihovih dolgov skrajša, če morejo dokazati, da bi mogel kmet dolg v krajšem času plačati. Nasprotno pa drugi dolžniki-kmetje prav tako lahko zaprosijo pri sodišču, da se odplačevanje njihovih dolgov podaljša in obresti znižajo. Ako se ugotovi, da je njih predlog umesten, se jim odplačevanje lahko podaljša največ do 25 let, obresti pa znižajo na 2 %. Kmet, čigar dolgovi znašajo nad 50 % vrednosti imovine, pa more pri pristojnem sodišču zahtevati znižanje dolga na 50 % vrednosti imovine. V teh primerih bo za odpisane dolgove kmetov v višini na 50 % — 80 % vrednosti imovine povrnila upnikom država »pravično naknado«. Vzporedno s kmetško zaščitno zakonodajo pa so bili zaščiteni tudi denarni zavodi; o načinu njihove zaščite ste že čitali v »Zadrugarju«. Zaščita kmetov je v dokajšni meri izzvala zaščito denarnih zavodov, vendar pa to ni bil

edini vzrok, temveč je k temu dovedla tudi posebno denarna kriza, ki v okviru splošne gospodarske krize zadene v prvi vrsti denarne zavode. Vprašanje je torej, kako bo zgoraj omenjena ureditev odplačevanja kmetских dolgov vplivala na obnovitev denarnega prometa ter na delovanje denarnih zavodov.

Kmetje bodo odslej odplačevali denarnim zavodom svoj dolg praviloma 12 let proti 4,5 % obrestim. To velja za vse one terjatve, ki so nastale pred 20. IV. 1932, in sicer za osebe, ki jim uredba priznava svojstvo kmeta, tako ob času zadolžitve kakor tudi sedaj. Na ta način se skuša zaščititi res le kmetški stan. Vse terjatve odnosno dolгови, ki so nastali po 20. IV. 1932, pa ne uživajo nikake zaščite; upnik jih more vsak čas izterjati. Tudi tu najdemo paralelo v zaščiti denarnih zavodov, kateri poznajo stare dolgeve odnosno vloge in nove; zaščiteni so le stari dolгови in vloge.

Skozi 12 let bodo denarni zavodi sprejemali obročna odplačila svojih terjatev in smejo zahtevati, da se le onim kmetom to odplačevanje skrajša, ki niso zadolženi preko 20 % vrednosti svoje imovine in ki morejo svoje dolgeve poprej odplačati. V tem primeru pa skrajšana doba ne sme iti pod 6 let.

Zaščitene pa niso terjatve drž. erarju kakor tudi ne terjatve Narodne, Hipotekarne in Privilegirane agrarne banke. Prav tako ne spadajo pod zaščito terjatve kmetijskih zadrug in njih zvez.

Zaščita kmetov je, kakor izgleda, dokončna. S tem pa se je zaključilo neizvestno stanje za naše denarne zavode, ki bodo odslej lahko računali na gotov dotok svojega kapitala, dasi le s polovičnimi obrestmi. Gotovo je, da bo ta dokončna rešitev kmetских dolgov imela izvestne posledice na denarnem trgu, vendar moram takoj opozoriti, da vprašanje normalizacije denarnega prometa nikakor še ni rešeno, temveč je storjen le korak naprej. Obtok denarja zavisi v veliki meri od višine obrestne mere. 4,5 % obresti pomenijo za kmeta še preveliko breme, ker se kmetu, pri današnjem nivoju cen njihovih produktov, obdelovanje zemlje vsekakor nižje rentira. Nasprotno pa je s strani upnika — denarnega zavoda 4,5 % le premajhen odstotek, če pomislimo, da je denarni zavod dražje kupil isti denar. Pasiva denarnih zavodov bodo vsled tega vsekakor narasla. Poleg tega pa denarni zavodi v bodoče ne bodo mogli obrestovati vlog po dosedanji višini, ker se jim vrača manj. Posledica tega pa bo, da se odvišni denar ne bo stekal več v denarne zavode, temveč bo ostal doma v nogavicah in tako izostal iz prometa.

Z 12 letnim obročnim odplačevanjem kmetских dolgov pa denarni zavod ne bo dobil zadosti sredstev za likvidacijo svojih dolgov, ki jih mora izplačati v 6 letih, ako se je poslužil odložitve plačil po uredbi o zaščiti denarnih zavodov iz l. 1934. Pomisliti moramo na ogromno vrednost sedaj še zamrznjenih vlog, ki pa bodo v pretežnem delu tekom 6 let morale

biti izplačane in stavljene nazaj v promet. Pri takem odplačevanju pa je težko, da bi denarni zavodi dobili zato potrebna sredstva, zato bo potrebna intervencija države ali pa sprememba zaščite denarnih zavodov.

V novi uredbi pa ni nič določenega, kaj bo s kmeti-dolžniki odnosno z njihovimi dolgovi, ki presegajo nad 80 % vrednosti imovine, zlasti ne, ali bo država tudi te dolgove plačala. Način uzakonjene »naknade« se bo še določil, vendar ta ne more biti drugačen kot v kakih obveznicah, ki bodo predstavljale plačilno sredstvo.

Favoriziranje Narodne, Hipotekarne in Privilegirane agrarne banke pa bo imelo nujno posledico, da se bo denarni promet osredotočil okoli teh zavodov. Ista težnja se kaže tudi v zadnji uredbi o zaščiti denarnih zavodov, kjer je določeno, da more biti denar novih vlog naložen v zapise Narodne banke ali državne kratkoročne bone ali druge državne papirje. Ako pomislimo, da so mnogi denarni zavodi ob času prosperitete postali zakladnice ljudskega denarja, je vprašanje, ali bo rodilo favoriziranje omenjenih zavodov zaželene uspehe. Na mah pa bi bil naš denarni promet zopet urejen, če bi ti privilegirani zavodi s pomočjo države nudili ostalim dovoljna sredstva za celotna izplačila zamrznjenih vlog. Poljska država je n. pr. v zvezi z zaščito kmetov ustanovila posebno Akceptacijsko banko, katera daje denarnim zavodom, ki imajo kmetska posojila, menice s svojim akceptom, katere lahko vsak čas in brez omejitev vnovčijo pri poljski Narodni banki. S tem je denarnim zavodom omogočeno izplačevati vloge v neomejenem obsegu.

Na ta ali sličen način bi se tudi pri nas denarni promet mogel obnoviti in bi tako prišli iz obrambnega položaja v pozitivno reševanje denarnega prometa. Zaščitna zakonodaja ne ozdravi gospodarskih kriz, temveč jih skuša samo ublažiti. Zaščita kmetov varuje kmeta propasti, ne pomaga mu pa dvigniti vrednosti njegovih produktov; prav tako zaščita denarnih zavodov ne pospešuje obnovitve denarnega prometa. Slediti morajo torej še druge odredbe, da se naše denarstvo res ozdravi.

Manufaktura

Pripombe h krojni poli

k štev. 1. in 2.

Za zimski plašč, ki ga boste veliko nosili, vam priporočam, da si pogledate v naši prodajalni bogato izbiro raznega sportnega blaga. Če pa boste kupovali plašč raglan, dobite pri nas sportni diagonal, ki je nalašč za to. Za navadne dekliške plašče izberite kaj med cenenim suknom in diagonali. Za lepše plašče prodajamo meliran buklé, in sicer v rjavi, sivi, zeleni in drapni barvi. Za praznične plašče imamo enobarven

buklé, in sicer rjav, moder in zelen. Prav posebno mi je všeč ta bukla v modri barvi. Za lepe plašče je primerno modno blago z barvnimi vozli. To blago imamo v dveh vrstah, za težje in za lažje plašče. Če hočete imeti zelo težak plašč, si oglejte naše duble.

K števil. 5. in 6. Pižam in domačih oblek potrebujemo veliko. Zato je v naši prodajalni zanje razkošna izbira barhenta in flanele. Obe vrsti blaga sta na razpolago v eni barvi, črtasti ali karirani. Za barhent in flanelo pa ni še nikoli zmanjkalo tudi ličnih, pestrih rožastih vzorcev. Za pižame in domače obleke je primeren tudi pralni žamet. Lepo domačo obleko si pa lahko sešijete celo iz pravega žameta. M.

Mohorčič F.:

O volni

Izmed živalskih tekstilnih sirovin, ki se predejo v razne preje in iz katerih se potem tke blago, se največ uporablja ovčja volna. Poleg ovčje so pa v tekstilni industriji v rabi še razne druge volne, kakor volna navadne koze, volna koze angorke, ki se imenuje moher (mohair), koze kašmirke in tibetske koze, volna enogrbe in dvogrbe kamele, volna lame in drugih živali te vrste, pa tudi kravja dlaka, dlaka psov, kuncev, zajcev, bobrov, konjska žima in celo človeški lasje. Med kozjo volno se odlikuje bela — redko siva ali črna — gladka volna koze angorke, ki se lepo sveti. Iz nje se izdeluje preja za pliš, žamete, trese, trakove, šale itd. Iz dlake kuncev, zajcev in bobrov se izdelujejo klobuki, kravja in pasja dlaka se pa prede mešana z volno. Ker je ta preja groba, se uporablja za tkanje grobih stvari, na pr. konjskih kocov, navadnih preprog, odrgal za čevlje itd.

Konjska žima se ne prede, ampak se kar taka kot votek vtke v tkanino, kakršno uporabljajo krojači za vlaganje v suknjiče in plašče. Za tkanje je dobra samo dolga žima, dočim se iz krajše delajo sita, ščetke itd.

Lasje se uporabljajo za fina sita, razna cedila (filtre) in druge fizikalne pripomočke.

Ovac, ki dajejo volno, je več pasem, vendar jih po njih volni v glavnem delimo v dve skupini, in sicer v višinske in nižinske. Volna višinskih ovac, ki je kratka in zelo kodrasta, prihaja na trg kot mikana volna, volna nižinskih ovac, ki je daljša in manj kodrasta, pa kot česana. Tekstilna industrija je pa že tako napredovala, da priredi tudi kratko, kodrasto (mikano) volno za česano. S križanjem višinske in nižinske ovce je pa nastala nova pasma, pasma ovce križank. S križanjem skušajo združiti kolikor mogoče vse prednosti višinskih in nižinskih ovac (dobro volno, meso, mleko). Iz mikané (kodraste) volne tko sukno in suknu podobne druge vrste blaga s kosmato površino (dubl, cibelin, palmerston). Iz volne nižinskih ovac pa, ki je manj kodrasta, se tke najrazličnejše volneno blago, ki se prodaja pod imenom česana preja (Kammgarn).

Kammgarn! — ta beseda torej, s katero vrže naš trgovec kos lepega volnenega blaga na pult, pomeni vsako volneno blago iz prave česane (gladke) volne.

Iz volne, pa naj bo mikana ali česana, se najprej sprede preja ali nit, iz katere se potem tke tkanina ali blago.

V splošnem poznamo tri različne tekstilne izdelke, in sicer tkano blago, pletenine in čipke. V tem popisu se bom omejila samo na tkano blago ali tkanine, in sicer na tkanine iz mikane in tkanine iz česane volne. Na splošno opazimo pri vsaki tkanini niti po dolžini in niti po širini. Niti po dolžini se imenujejo osnova, po širini pa votek. Način, kako se osnovna in votkova nit med seboj križata, imenujemo vezatev. Načinov križanja niti, torej vezatev, je zelo veliko in nekatere izmed njih so večkrat zelo zamotane. Tkalcu torej lahko vežejo brez »vezane« domišljije in zato vidimo vsako sezono vse polno novih vrst blaga z iznajdljivimi vezatvami, ki dajejo tkanini ponajvečkrat lep, prijeten in izrazit videz.

Vse vezatve so sestavljene iz treh osnovnih vezatev, in sicer iz platnene, keprove in atlasove. Najbolj znana in najbolj preprosta je platnena vezatev. Platneno vezatev, ki je najbolj gosta, vidimo pri platnu, v bombažastem blagu jo vidimo pri šifonu, kotonini, batistu, v svili pri taftu, med volnenim blagom pa imajo to vezatev voal, delen, sukno. Za keprovo vezatev so značilne poševne črte, ki gredo od leve proti desni ali od desne proti levi. Blagu, ki ima keprovo vezatev, pravimo tudi »blago na kitice tkano« (ševiot). Blago z atlasovo vezatvijo (saten, klot) je gladko, in sicer zato, ker se pri taki vezatvi prav malo vidijo križišča osnove in votka. Posebej je treba omeniti tudi tkanine, pri katerih nastanejo z vezatvijo in posebnim načinom tkanja na površini blaga niti ali zanke. Med te tkanine spadajo rezani in vlečeni žameti in pliži, ki pa niso samo volneni, temveč tudi svileni in bombažasti.

Tkanine se tko na statvah. Ko je stkana in se vzame iz statev, še ni kar za na trg, ampak jo je treba šele obdelati, da pridobi na kvaliteti in videzu. Vsa dela, ki so za to potrebna, se imenujejo apretura. Sem spada rezanje vozlov in niti, popravljanje napak, ki so nastale pri tkanju, pranje, čiščenje, beljenje, barvanje in podobno. Z apreturo se doseže, da je tkanina trda ali mehka, da ima lesk ali da je brez njega, da je gladka ali kosmativa, nepremočljiva, negorljiva itd., za kar je pač namenjena.

Tkanina iz mikane volne se drugače obdeluje kakor tkanina iz česane volne. Tkanine iz mikane volne (sukno, bukovo sukno) se skoraj vse polsté (filcajo, klobučinijo). Če zmočimo volno ali volneni izdelek z milnico in za to potrebnimi kislinami in alkalijami in ga pri temperaturi 70 — 95 ° C gnetemo, se splosti, to pa zaradi tega, ker se volnena vlakna vsled toplote, mokrote in gnetenja med seboj zapletejo, tako da se rajši

strgajo kakor da bi šla narazen. Tkanina iz mikane volne ima torej kosmativo površino, katera se po obdelavi spolsti tako, da na tkanini ni videti več posameznih niti in vezatve.

Apretura je drugačna pri tkaninah iz mikane volne in drugačna pri tkaninah iz česane volne. Tkanine iz mikane volne se skoraj vse polste.

Ko se vzame tkanina iz mikane volne iz statev, se na njej najprej porežejo vozli in konci niti, ki štrle iz nje, redka mesta, ki nastanejo zaradi raznih napak pri tkanju, se pa zamaše. Tako pripravljena tkanina se pere v vodi, v kateri so raztopljene za to potrebne kemikalije, nakar se valja, da se spolsti, potem pa prepere in posuši. Ko je suha, se češe in striglja. Česati in strigljati se mora dvakrat do štirikrat zaporedoma, po vsakem česanju se pa mora znova oprati. Nazadnje se stiska in dekatira, da dobi stalen lesk.

Obdelava tkanin iz česane volne je kaj različna in veliko odvisna od debelosti tkanin. Nekaterim se potem, ko so porezani vozli in konci niti in zamašena pri tkanju nastala redka mesta, posmode štrleča vlakna, vse se pa perejo, a nekatere, na primer ševioti, tudi valjajo. Ko je to opravljeno, se strigljajo, in sicer navadno štirikrat zaporedoma, prav nazadnje se pa barvajo. Barvana tkanina se mora izprati, posušiti in strigljati, nakar se stiska, preloži po dolžini (pregib se imenuje hrbet), meri, navije na karton ali deščico in pošlje v svet.

Vse tkanine iz dobre volne pa imajo seveda tudi vse dobre lastnosti. Dobro se nosijo, tople so in ker so prožne, se ne mečkajo, na kar pri volni posebno gledamo.

V trgovini dobimo volnene tkanine pod najrazličnejšimi imeni, ki se ponajvečkrat nanašajo na material, iz katerega so stkane, pri krstu pa ima često besedo tudi vezatev, kvaliteta volne, vzorec, izdelovatelj, kraj, kjer se blago izdeluje, včasih pa tudi namen, za kar je namreč tkanina najprimernejša. Z enakim imenom so pogosto označene tudi tkanine iz različnih sirovin. Tako je na primer za flanelo prvotno veljala samo volnena tkanina s kosmativo površino, dočim se danes imenuje flanela tudi bombažasta tkanina s kosmativo površino. Tudi batist je bil prvotno samo tenko laneno platno, danes pa imamo že vse polno batistov iz bombaža.

Prihodnjič vas hočem seznaniti z nekaterimi solidnimi vrstami volne in volnenega blaga.

Kuhinja

Najnavadnejša čista juha je takšna, ki se skuha iz govejega mesa in kosti, radi pa imamo tudi drugačne juhe, tako na primer od perutnine, rib, divjačine, prekajenega mesa, raznih jušnih ekstraktov itd.

Za prav dobro govejo juho računamo na poldrugi liter vode kilogram govejega mesa s priklado. Da je juha okusna, kuhamo poleg mesa še kak korenček, koreninico peteršilja, nekoliko zelene, paradižnik, por, srednje veliko čebulo, loverjevo zrno in nekaj zrn celega popra. Ako hočemo imeti okusno, sočno meso, ga vržemo s priklado vred v nekoliko slano, vrelo vodo, kjer ga pustimo, da prevre. Nato poberemo pene ter stresemo noter pripravljeno zelenjavo. Juha naj vre potem še dve do tri ure, in sicer prav mirno, zakaj juha, ki vre hitro, postane motna. O juhi moramo vedeti, da se beljakovina, če vržemo meso v vročo vodo, na površini mesa hitro strdi in da napravi nekako skorjo, ki ne prepušča mesnih sokov. Tako ostane meso sočno. Če nam je pa več za juho kakor za meso, pa pristavimo meso v mrzli vodi. Ko juha že poldrugo uro vre, ji dodamo še na drobne koščke zrezane karfirole, in če imamo, tudi na drobne lističe zrezanih jurčkov ali šampinjonov. Ko je meso kuhano, juho osolimo, zelenjavo pa razrežemo in jo uporabimo za vložek v juho; lahko jo pa tudi zabelimo s kisom in oljem. Ako hočemo imeti rjavo juho, oprazimo kosti in zelenjavo na prav majhni količini masti, kar stresemo potem v juho. Če pa hočemo imeti temno juho, tedaj vzamemo čebulo, ki jo pre-režemo na polovico in pustimo na vroči štedilnikovi plošči. Ko postane črna, jo vržemo v juho. Gvejo juho spremene razni vložki, katerih je sila veliko. Ker hoče ta članek obravnavati zgolj razne juhe, pripominjam samo, da rezance, ki jih naredimo doma, na juhi lahko takoj zakuhamo, dočim je treba kupljene testenine najprej v vodi prevreti, nato jih pa splakniti oziroma politi z mrzlo vodo in šele potem dokuhati na juhi. Tako ostane potem juha čista.

Juha za bolnike. Za tako juho razsekamo pol kilograma pustega govejega mesa brez kosti in maščobe na prav drobne koščke, ki jih stresemo, ako nimamo posebnega lonca, v steklen (Rex, Weck) kozarec, ne da bi mesu prilili vode. Kozarec zapremo in ga postavimo v lonec, katerega smo do polovice napolnili z mrzlo vodo, nakar vse skupaj pristavimo. Med kuhanjem je treba paziti, da je v loncu vedno enaka količina vode, in zato je treba ves čas dolivati vrelo vodo. Taka juha mora vreti pet do šest ur, nakar kozarec odvežemo, meso pa precedimo skozi drobno cedilce. Juho je treba pred jedjo še nekoliko osoliti.

Kurja obara. Glava, vrat, perutnice, noge in drob perutnine kuhamo v poldrugem litru vode, ki smo jo nekoliko osolili, zraven pa kuhamo še manjšo čebulo, koreninico peteršilja, nekoliko korenja, zelene in pora, košček karfirole in nekoliko zrn popra. Ko je vse mehko, napravimo posebej iz 5 dkg masti ali sirovega masla in 6 dkg moke prežganje, ki ga najprej zalijemo z nekoliko mrzle vode in mešamo toliko časa, da se lepo razide, potem pa pokuhamo. Ko je prežganje popolnoma gladko, ga zalijemo z vodo, v kateri se je kuhalo meso z zelenjavo in pustimo potem, da prevre. Meso in zelenjavo, in če hočemo, tudi nekoliko gobic, šam-

pinicnov ali jurčkov pa zrežemo na drobne koščke za vložek na juho. K taki obari se podajo tudi drobtinični cmokei ali ajdovi žgančki. Pred serviranjem začinimo tako obaro po okusu z nastrganim muškatovim oreščkom in koščkom limonove lupine in legiramo z enim ali dvema rumenjakoma. Zboljšamo jo lahko, če se nam zdi potrebno, z žlico ali več kisle smetane ali kozarcem mleka.

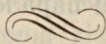
Drobtinični cmokei. 10 dkg drobtinic zmočimo s štirimi žlicami mleka in nato penasto vmešamo s 3 dkg sirovega masla in enim jajcem. To zmes posolimo, začinimo po okusu z muškatnim oreščkom in zgostimo z žlico moke, nakar jo dobro premešamo ter pustimo nekoliko, da počiva. Nato napravimo cmokee, ki jih zakuhamo na slani vodi ali juhi.

Juha »ragu« iz telečje glave. Četrtno telečje glave kuhamo v poldrugem litru nekoliko slane vode z vso jušno zelenjavo vred. Ko je meso mehko, odlijemo juho, meso in zelenjavo pa razrežemo na majhne enakomerne kocke. Nato napravimo posebej prežganje, in sicer iz 5 dkg masti in 6 dkg moke, ki ga potem, ko je gotovo, zalijemo z litrom vode, v kateri se je kuhala telečja glava ter pustimo, da deset minut dobro vre. Juho nato precedimo skozi tenko sitce. Ko stresemo noter še razrezano zelenjavo in meso, jo serviramo. Dušene gobice taki juhi prav nič ne škodijo.

Jetrna juha. Na razbeljeni masti, na kateri smo zarumenili čebulo, pražimo 10 dkg na drobne lističe zrezana ali nastrgana jetra, ki jih začinimo s poprom, majaronom in timijanom, nekoliko posolimo in posujemo z moko. Ko je to storjeno, jih zalijemo nekoliko z zelenjavno ali kostno juho (črno vino da jetrom dober okus). Ko se dobro pokuhajo, jih pretlačimo skozi sito, nato pa napravimo svetlo prežganje, in sicer iz 5 dkg moke in 3 dkg sirovega masla. Ko je prežganje gotovo, ga zalijemo s kostno ali zelenjavno juho (1 liter), nakar stresemo noter pretlačena jetra. Vse skupaj nato še enkrat dobro pokuhamo, in če je treba, še enkrat precedimo, nato pa postavimo z opraznim kruhom na mizo.

Zelenjavna juha z mesnimi vložki. Svetlo prežganje, ki smo ga pripravili iz 6 dkg moke, 5 dkg masti, nekoliko drobno zrezane čebule, drobno zrezane korenine peteršilja in pora, zalijemo z mrzlo vodo in mešamo toliko časa, da se lepo razide. Ko je popolnoma gladko, ga zalijemo z zelenjavno ali kostno juho, ki jo osolimo, za okus pa nastržemo noter nekoliko muškatovega oreščka. Vse to mora potem še pol ure vreti. Takšno juho zakuhamo nato z drobtiničnimi cmokei. Za vložek take juhe je na majhne koščke zrezana zelenjava, kakšen korenček, zelena, karfiola, grah in telečje meso.

M.



Dr. V. Arko :

Božjast

V zadnjem »Zadugarju« je bilo govora o histeriji. Ob tej priliki sem omenil, da obstoji do neke meje sličnost med napadom histerije in med napadom božjasti.

Božjast je bila znana že davno v zgodovini. Pravijo, da je bil božjastnik Mohamed, ustanovitelj in prerok mohamedanske vere. Isto trde o Napoleonu, ženijalnem francoskem vojskovodju in poznejšem cesarju. Iz novejšega časa poznamo Dostojevskega, velikega ruskega pisatelja, ki je, sam božjastnik, podal dosedaj najlepši opis božjasti.

Pod božjastjo razumemo niz raznih pojavov, od katerih je med ljudstvom posebno znan n a p a d božjasti. Mnogi izmed čitalcev so imeli že mogoče priliko biti priče takemu napadu. Dnevno tudi čitamo v časopisju, kako se je ta ali oni poškodoval, opekel ali pa utonil v napadu božjasti.

Vzrok božjasti so izvestne spremembe v možganih, ki so deloma prirojene, to se pravi, da je otrok zbolel že v materinem telesu. Božjast lahko povzročijo razne krvavitve v možganih otroka pri težkih porodih. Vzrok prirojene božjasti je pogosto tudi podedovana sifilida.

V kasnejšem življenju nahajamo božjast pri raznih boleznih možganov, tako pri novotvorbah, abscesih (gnojenju), sifilidi, zastrupljenju s svincem in alkoholom i. t. d.

Končno bi omenil še božjast, ki nastane kot posledica poškodb lobanje.

Dočim poznajo ljudje božjast samo v obliki božjastnega napada, so poznane še druge oblike božjasti, ki se očitujejo v raznih spremembah karakterja in inteligence. V težkih primerih se razvijejo prave duševne bolezni, oziroma omračenost duha.

Napad božjasti poteka takole:

Neposredno pred napadom se pojavijo, toda ne vedno, neki znaki, ki jih čutijo bolniki in ki bi jih lahko imenovali glasnike ali znanilce božjastnega napada.

Ti predznaki so sledeči: nenaden strah, nesposobnost za duševno delo, rahla omotica, ali pa silne bolečine v gotovih delih telesa. Drugi bolniki vidijo zopet pred očmi iskre, razne barve, vidijo in slišijo ljudi in živali, ki jih v resnici ni.

Večkrat tudi opazamo tik pred napadom, da se bolnikom močno kolca, da kihajo in slično.

Nekateri bolniki vedo zopet povedati, da jim pred napadom odmro prsti, v katerih imajo občutek vročine ali pa mraza.

Ti predznaki nudijo tedaj kaj pestro sliko in se pojavijo tik, lahko pa tudi več dni pred napadom.

Božjastni napad poteka takole: bolnik pade sredi dela ali spanja na tla in presunljivo kriči. Krik je včasih zelo močen in je podoben glasu vola. Bolnik se takoj onesvesti in ne reagira niti na dotik ali prigovarjanje niti na bolečino. Ako mu posvetimo v oči, vidimo, da so zenice nepremakljive in se ne zože kot pri zdravem človeku. Kmalu ali pa takoj potem, ko se je bolnik onesvestil, postane celo telo trdo kot deska. Usta so trdo zaprta, oči so široko odprte, pesti stisnjene, bolnik ne diha. To stanje traja približno $\frac{1}{2}$ do 1 minute. Temu sledijo krči vsega telesa. Bolnik bije okoli sebe, vrti oči, na usta mu silijo pene. V tem stanju se bolniki pogosto ugriznejo v jezik, se ponesnažijo (blato, voda). Taki krči trajajo v malih presledkih 2 do 3 minute. Polagoma se zgubljajo, postajajo vse slabši in bolniki se umirajo. Nekateri se takoj zopet ovestijo, drugi so še dalje časa zamračeni, tožijo o glavobolu, da so trudni in so še dalje časa nesposobni za vsako duševno ali telesno delo.

Tako in enako potekajo napadi s to razliko, da so nekateri krajši, drugi pa zopet daljši.

Razen teh velikih napadov so tudi drugi lažji in krajši napadi, pri katerih se bolniki samo za malo časa onesvestijo, nimajo nobenih krčev ali pa jih imajo pri polni zavesti. Dostikrat vidimo ljudi, ki sredi pogovora nenadoma obmolknejo, se zastrme nekam v daljavo, premikajo ustnice, hoteč govoriti, pa ne spravijo glasu od sebe.

Že prej sem omenil, da najdemo pri božjastnikih razen tipičnih napadov tudi razne motnje v karakterju bolnikov. Nekateri bolniki postanejo na pr. naenkrat silno razdražljivi in v tem stanju lahko napadejo svojo okolico. Ko to stanje mine, se ničesar ne spomnijo.

Po napadih se bolniki navadno kmalu prebude iz nezavesti, pri nekaterih pa traja omračenost duha dalje časa, tudi mesece. Bolniki navadno niso orijentirani niti v prostoru niti v času. Važno je vedeti, da včasih bolniki nagibljejo k nagonskim dejanjem, k uboju, sadizmu in poškodovanju samega sebe.

Kako izgleda na zunaj božjastnik?

V telesnem oziru ne najdemo prav za prav nič posebnega. Večkrat sicer opazamo nenavadno obliko glave, okrnjena ušesa i. t. d. Toda to so znaki, ki nastopajo tudi pri drugih duševnih boleznih in ki kažejo na dedno obremenjenost dotičnih.

Važnejši so znaki na duševni strani. Božjastniki so duševno navadno slabo razviti, če že ne popolni idijoti, kar opazamo zlasti pri otrocih. Odrasli božjastniki postajajo polagoma zlobni, lažnivi, hvalisavi, nesramni in se težko znajdejo v družbi, za katero postanejo nevarni posebno tedaj, če so nasilni ali če po podvrženi zločinom proti pravici.

Toda ni pravila brez izjeme. Slavni božjastniki, Mohamed, Napoleon, Dostojevski in drugi so nam priče, da je lahko božjastnik visoko inteligenten.

Božjast je dolgotrajna bolezen, ki traja leta, včasih pa tudi vse življenje.

Napadi nastopajo v presledkih, ki trajajo lahko leta. V nekaterih primerih pa ti napadi trajajo drug za drugim po cele dneve. To stanje se konča pogosto s smrtjo.

Popolno ozdravljenje samo posebi ali pa s pomočjo zdravil je zelo redko. V splošnem se ravna presoja po številu in dobi trajanja napadov. Torej: čim več napadov in čim dalje ti trajajo, tem slabša prognoza.

Kot zdravilo prihaja v poštev brom, ki učinkuje tem bolje, če se bolniki drže neslane diete. Pri božjasti, ki nastane po poškodbah lobanje, je večkrat uspešna operacija. V napadu samem moramo predvsem paziti na to, da se bolniki ne poškodujejo, sicer smo pa proti napadu brez moči. Bolniki, pri katerih so se pojavile težke spremembe v karakterju in ki so nevarne za svojo okolico, spadajo seveda v blaznico.

Zakaj se ljudje omamljajo

Veliki ruski pisatelj in mislec Lev. N. Tolstoj je tudi o tem mnogo razmišljal, zakaj se ljudje omamljajo. Tako piše:

Če vprašamo pivca, zakaj pije, kadilca, zakaj kadi, nam bo odgovoril: »Je že tako. Dobro mi dene, in čas mi hitreje poteka. Saj skoro vsi pijejo, kade. Pa tudi zdravo je vino in moč daje.« Morda bo prišel kdo še z drugimi dokazi za umevnost, nujnost in upravičenost uživanja alkohola in nikotina: Tisoči in tisoči se preživljajo s tem, da goje trto, sejejo rž, tobak itd. Kam bi s tem pridelkom, če ga ne bi porabili za proizvodnjo opojnih pijač i. dr.? Kdo naj preživlja potem te ljudi? Res je nekaj na tem, še bolj res pa je, da prav žganje, vino, pivo, tobak itd. uniči več življenj, kakor pa vse bolezni in vojne. Človek se vsega tega zaveda, pa se kljub temu omamlja. Vzrok temu početju ne more biti torej le v preganjanju dolgega časa in navadi, ampak vse neke drugje. Kje?

V vsakem človeku sta od vsega početka dve sili: ena je slepa, podvržena živalskemu nagonu v človeku, druga pa je pod oblastjo razuma in duha. Prva sili človeka, da je, pije, počiva, spi, se plodi skratka: uravnava svoje telesno delovanje, druga pa sama ničesar ne dela, ampak le uravnava in ocenjuje delo živalske narave v človeku. To drugo silo imenujemo skratka v e s t. Iz vsega navedenega sledi dvojce:

1. da dela človek tako, kakor mu velewa njegova vest;
2. da dela proti njej.

Dočim vlada v prvem primeru popolno soglasje med delom in vestjo, more to »soglasje« v drugem primeru doseči človek le na umeten način. Kakor lahko umaknemo svoj pogled s predmeta na dva načina, t. j. tako, da zastremo oči, ali pa da obrnemo pozornost na drug predmet, tako lahko

zadušimo glas svoje vesti s tem, da svoje misli obrnemo kam drugam, ali pa da omamimo možgane, t. j. tisti organ, ki je v posredni zvezi z vestjo. Ker je pri nravno visoko stoječih ljudeh težko obrniti pozornost misli s predmeta, ki jih teži, se raje poslužujejo drugega sredstva — omamljanja možganov z opojnimi pijačami, tobakom, opijem, morfijem itd. Zdi se mi taki ljudje kakor otroci, ki si zakrijejo oči z roko, pa mislijo, da so se tako skrili.

*

Vzrok, da je alkohol, tobak itd. tako razširjen po vsem svetu, ni torej v tem, da preganjamo z njim dolgčas in da nas spravlja v dobro voljo, ampak v tem, da skušamo z njim skriti pred samim seboj to, kar nam očita vest, ali pozabljati stvari, ki nas mučijo.

Treznemu človeku se upirajo dejanja, ki jih pijanec z lahkoto izvrši. S temi besedami je označen osnovni vzrok, ki zavaja ljudi, da se zatekajo k omamljujočim sredstvom. Ljudje pijejo, kade, ali se drugače omamljajo zato, da bi jih ne pekla vest za storjena slaba dela, ali pa zato, da bi lahko storili nekaj, za kar vedo, da bi jih trezne težila vest. Trezen človek bi težko kradel, ubijal, pijancu je to lahko, naj ga vest pri tem prav nič ne ovira.

Devetdeset odstotkov vseh prestopkov je kriv alkohol.

Polovica žensk pade, ker jih opoje.

Skoro vsi obiski javnih hiš se vrše v pijanem stanju.

Človek namreč, dobro pozna svojstva žganja, vina, piva, tobaka itd., ki uduše vest in jih zato v veliki meri uporablja.

Človek pa ne omamlja le samega sebe, ampak tudi druge, da bi jih tako pripravil za dejanje, katerega trezni ne bi hoteli nikdar storiti. Tako n. pr. napoje vojake pred napadom.

Res, da niso posledice omamljanja vedno prestopki, kakor umori, tatvine, prevare itd. in da se vselej ljudje ne opajajo radi tega, ker nameravajo izvršiti kako dejanje, ki je proti njihovi vesti, vendar pa je njihov namen vedno isti: zadušiti v sebi glas vesti in pozabiti nekaj neprijetnega. To velja tudi za one, ki po malem in zmerno jemljejo omamljujoča sredstva.

*

Izmed vseh mamil pa je najbolj razširjen tobak. Pravijo, da tobak le »pomaga misliti« in prav nič ne moti delovanja možganov. Ako pa pobliže pogledamo vse one primere, v katerih se pojavlja potreba po kajenju, bomo takoj uvideli, da kajenje prav tako kakor alkohol deluje na možgane in da se tudi z njim omamljajo ljudje le zato, da »pomirijo« svojo vest. Če bi tobak v resnici pospeševal naglo in jasno mišljenje, bi ne bilo tako strastnih kadilcev, bi se ne uporabljal v takih trenutkih kakor se in bi nihče ne trdil, da lažje prebije brez kruha kakor pa brez tobaka.

Še so mi v spominu časi, ko sem sam kadil. Vedno me je prijelo (da sem zapalil) tedaj, kadar sem hotel pozabiti nekaj, kar me je vznemirjalo.

Tako n. pr: Sedim brez dela. Vem, da moram nekaj začeti, pa se mi noče. Prižgem tobak. Brez najmanjših pomislekov sedim dalje in niti ne vem, da sem prebil v brezdelju polnih pet ur. Ali pa: Pišem. Prav nič nisem zadovoljen s svojim delom in razpletom misli. Razburjen zapalim cigareto in to, kar se mi je doslej zdelo slabo in nevredno, da bi vrgel na papir, se mi zdi sedaj posrečeno in dobro. Iz vsega tega sklepam, da kadilec ne more strogo ocenjevati in razvrščati svojih misli, izgubi kontrolo nad njimi, zato piše mnogo — pa slabo.

*

V vsaki dobi človeškega življenja se stavljajo človeku razna vprašanja, katera mora razreševati. Včasih zavisi od njihove rešitve vsa bodočnost in sreča. Reševanje in iskanje resnice zahteva celega človeka, mnogo zatajevanja, premagovanja in truda. Nič čudnega, da se skušajo tem vprašanjem razni ljudje izmuzniti na vse mogoče načine. Nič lažjega! Omamijo se in po preteku nekaj minut izginejo vprašanja, ostanejo pa tako za vse življenje posameznika nerešena. Da je to usodno, menda ne bo nihče oporekal.

Kakor so strašne posledice omamljanja za posameznika, tako so strašne tudi za človeštvo. Vemo namreč, da bi se morali ljudje, omamljeni z alkoholom, ves teden vzdržati opojnih pijač, ako bi se hoteli popolnoma strezniti. Tega pa po večini ne store in se le raje drže pregovora: »Klin se zdravi s klinom, pijanost s pijanostjo«. Zato je vse, ali vsaj po večini vse, kar se dela na tem našem planetu, storjeno v pijanem stanju. Odtod vsa brezmiselnost in brezcilnost naše dobe. Ali bi mogli ljudje početi to, kar počenjajo danes, ako bi bili trezni? Na eni strani zbiranje kapitala, na drugi brezmejna revščina. Narodi kujejo orožje, ves razvoj tehnike služi le enemu: kako streti moč soseda, kako ga uničiti in zavojevati njegovo zemljo. In vse to se vrši pod krinko civilizacije in kulture. Nikoli niso ljudje živeli v tako očividnem nasprotju med svojim delom in svojo vestjo kot danes.

Kdaj bo konec tega? Že se kaže v medlih obrisih doba, že prihaja polagoma luč v naša srca, ki nam bo z neizprosno logiko pokazala, kje tiči sovražnik. Človeštvo se bo osvobodilo tega zla in soglasje med vestjo in dejanji človeka bo zavladovalo. Tedaj bo človek postal res človek.

Tako je mislil Tolstoj pred več kot pol stoletjem.

Naša družina

Otrok in njegova družba

Otrok nujno potrebuje primerne družbe. To že po prirodnem instinktu, ki ne zadovoljuje otroka, da bi se dan za dnem gibal le v tesnih

prostorih in živel zgolj ob svojih mrtvih igračah, temveč ki ga naravnost vleče v krog drugih otrok. Še bolj nujna pa je zahteva, da mu poiščemo primerne družbe z ozirom na njegov pravilni duševni razvoj. Otrok, ki v svojih nežnih letih raste le ob očetu in materi, preživi svojo mladost resda mirno in brez vsakih večjih duševnih pretresov, toda ko stopi v življenje, je v tem večji nevarnosti, da ga — neizkušenega — življenje vrže iz ravnotežja in ga premetuje sem in tja kot premetujejo valovi čoln na razburkanem morju. Kajti življenje odraslemu človeku spričo njegovih življenjskih skrbi in težav pač ne poteka tako mirno, kot poteka otroku, utesnjenemu med štiri stene in brez vsake tovarišije.

Seveda pa je treba največje pozornosti, če nam je res kaj za otroka, kakšna bo njegova družba. Najboljši tovariši otroku so pač njegovi starejši in mlajši bratci in sestrice. V družbi z bratci in sestricami je otrok razmeroma najbolj obvarovan pred škodljivimi vplivi, ki bi jih v obilni meri utegnili imeti nanj pokvarjeni otroci iz njegove okolice. Pa ne le ozir na morebitne škodljive vplive, temveč tudi enotnost vzgoje, ki so je deležni otroci iste družine, govori za take vrste otrokovo družbo. Enotno vzgojeni in pa še otroci enakih temperamentov, kot so navadno otroci iste družine, so pač najboljša družba otroku. — Seveda pa otroci prevelikih starostnih razlik tu ne prihajajo v poštev: otrok predšolskih let in petnajstletni pubertetnik že ne moreta živeti več v pravem »scžitju«.

Zato smo često prisiljeni, da pustimo otroka v družbo drugih otrok. Tu pa moramo biti mnogo bolj previdni. Otrok se kaj hitro navzame lastnosti drugih otrok, zlasti če je od jutra do večera z njimi pri skupni igri; vemo pa tudi, da se navzame mnogo hitreje njihovih slabih lastnosti kot dobrih. Zato je na mestu toliko večja opreznost. In sicer ni dovolj, da opazujemo le svojega otroka, kako se v družbi drugih otrok razvija, temveč moramo skušati že prej one druge čim bolj spoznati, da tako svojega otroka že vnaprej obvarujemo pred morebitnimi slabimi vplivi. Obvarujemo ga pa na ta način, da ga pred družbo slabo vzgojenih otrok izoliramo. Pri tem pa moramo paziti, da tega ne storimo tako, da svojemu otroku prepovemo občevati z njimi, temveč mu to družbo raje nadomestimo s kako drugo, n. pr. pri sorodnikih ali znancih. Kajti prepoved občevanja s pokvarjenimi otroci bi utegnila v otroku vzbuditi radovednost, zakaj mu ne dovolimo igrati se z njimi, in ta bi ga še bolj vlekla k njim. Tudi bi otrok začutil v tem omejevanje svoje svobode in bi s tem vzbudili pri njem odpor. (Sploh je pri vsem našem vzgojnem prizadevanju paziti na to, da ničesar ne ukrepamo s prozornim namenom, to je tako, da bi otrok začutil, da skušamo vplivati nanj, temveč da delamo vse neopazno.) Kar tiče razlike otrok po spolu, nam ni treba dečkov ločiti od deklic (to bi zopet po nepotrebnem vzbudilo otrokovo pozornost!). Paziti je le, da so oboji v svojih telesnih stvareh sramežljivi.

Otrokova družba pri igri — to je pravi otrokov milje. Tudi za otroka, ki že obiskuje šolo. Kajti s svojimi šolskimi tovariši je otrok le majhen del dneva skupaj: na poti v šolo in iz šole in v odmorih, dočim je z onimi domala ves dan. Zato je dovolj, da se za njegove šolske tovariše le toliko pozanimamo, kolikor moremo o njih izvedeti iz otrokovega pripovedovanja. Seveda bosta skrben oče in mati svojega otroka skušala pripraviti do tega, da se bo družil le z boljšimi součenci; paziti pa je pri tem, da ne vzbudimo s tem v njem prezira do manj nadarjenih, oziroma, če se je pri njem ta prezir že sam pojavil, da ga odpravimo.

Sploh ne sme naš otrok nikoli biti med otroci kaj posebnega, temveč vedno le dober otrok med dobrimi otroci. Dobe se namreč otroci, ki skušajo vedno prednjačiti pred drugimi. Pri igri hočejo igrati vlogo »najvišjega oblastnika«, kateremu so vsi drugi podložni, v šoli pa se radi ponašajo, češ, mene ima učitelj najrajši. Tudi četova premožnost igra tu včasih veliko vlogo: otrok premožnejših staršev si često domišlja, da je kaj več od drugih. Vsega tega ne smemo dopustiti, ker rodi pri drugih — ne le otrocih, temveč tudi njih starših — zavist in nevoščljivost. Iz istega razloga tudi ne bodi naš otrok boljše oblečen od drugih in ne imej kakih priboljškov za malico vpričo drugih otrok. Če pa jih ima, ga naučimo radodarnosti do vseh.

Zelo kočljiva stvar so za nekatere vsakdanji majhni prepirčki med otroci. Iz njih nastanejo često pravi prepiri — med sosedi. Zato raje vnaprej pazimo, da ne bo otrok preveč bojevit, če pa se otroci vendar kdaj spro, pustimo, da spor sami med seboj likvidirajo.

*

Otrok se najlepše razvija v družbi njemu enakih otrok. Povsem nepotrebná, če ne celo škodljiva, je bila svojčas — danes tega tudi razmere več ne dopuščajo — navada, najemati otrokom domače vzgojiteljice (»gouvernante«). Kajti najboljša družba otroku so in naj bodo — otroci, očeta in mater nadomestiti mu pa itak ne more nihče. —c.

Jz železniške stroke

Jože Jenko:

Železniški muzej v Nürnbergu

(Nadaljevanje)

Razstavljeni predmeti pokazujejo signale in varnostne naprave. Vse je podano v historičnem razvoju, tako da se lahko vživiš v prve početke signalizacije in moreš zasledovati modernizacijo teh prepotrebnih izumov, ki omogočujejo gladek, varen in zanesljiv promet. Kljub neverjetni komplicaciji sestave v aparatih ti postane vsako funkcioniranje takoj jasno

in razumljivo, ker moreš sam s pritiskom na gumb ali pa na željo po pazniku spraviti delovanje varnostnih naprav v tek in posluževanje. Prvi pripomočki za zavarovanje prometa segajo več kot petdeset let nazaj. Preprosta je bila prva sestava teh varnostnih aparatov, pa tvorijo vendar prvo podlago za razvoj današnjih varnostnih naprav. Povsod igra elektrika odločilno vlogo. Z njeno pomočjo se predstavljajo z enostavnim zavrtanjem primernega držaja najoddaljenejše kretnice, ugotavlja se, če so tiri prosti za prihajajoče in odhajajoče vlake, avtomatično ustavljanje vlakov pri na »stoj«[»] stojećih signalih itd. Preveč bi zavzelo prostora, še nadaljnje naštevanje signalnih sredstev od Stephensonove dobe do današnjih modernih, ki ustrezajo visoki tehniki železniške službe.

Naslednja dva razstavna prostora prikazujeta vozila, zgrajena na pogon z elektriko visoke napetosti. Nemčija kakor tudi ostale evropske države, ki razpolagajo z vodnimi silami, ali pa jih je narava obdarila z neprecenljivimi dimenzijami manjvrednega premoga, urejujejo proge za pogon z električno silo. Še vedno, ali bolj redko hrope železni konji. Taka modernizacija železniških prog je silno ugodna za potnike in tudi za upravo. Brez dima, brez saj leti vlak z idealno brzino iz kraja v kraj. Požarne nevarnosti v okolici železnic so minule. Razstavne predmete tvorijo stari, preiskušeni in do kraja izrabljeni motorji, modeli raznovrstnih generatorjev iz početne dobe električne razsvetljave. Zbirka električnih razsvetilnih teles sestoji iz svetilk vseh vrst posameznih napredujoćih dob.

Še en razstavni prostor je v pritličju. V njem najdeš vse naprave, ki so v rabi pri elektrifikaciji modernih železnic. Razne podobe, risbe in naprave v tej stroki predočujejo medsebojno delovanje ter omogočujejo točno predstavljanje funkcijoniranja elektrificiranih železnic.

S tem smo končali obisk v pritličju in je treba, da se sedaj potrudimo v prvo nadstropje, kjer nas pozdravi mogoćna sejna dvorana, ki služi tudi resnim prireditvam. V njej je prostora za 400 obiskovalcev. Poleg te dvorane je takozvana častna soba, posvećena predvsem ustanoviteljem in idejnim nosilcem prve adhezijske železnice v Nemćiji (Nürnberg-Furth).

V tej častni dvorani se pomudiva, dragi bralec, nekaj delj časa. Zanimajo naju portreti Ivana Scharrerja, idejnega ustanovitelja železniške proge Nürnberg-Furth, sotrudnika in prvega direktorja Jurija Caharije Platnerja ter graditelja državnega inženjerja Pavla pl. Denisa. Mnogi domaći nürnbergski umetniki in mojstri so ustvarili slike in bakroreze, ki so razstavljeni prosto ali v steklenih omarah. Interesantno je upodobljena takratna lokomotiva in železniški vlak, ki je obstojal iz treh vozov prvega, štirih vozov drugega in dveh tretjega razreda. Mika naju ugotoviti zunanjo in notranjo razliko. Vozovi najdražjega razreda so imeli steklena okna; oddelki drugega razreda niso imeli oken; potniki tretjega razreda pa so morali sedeti stisnjeni v vozovih brez strehe. Če si se vozil v slabem vremenu je bil edini »pokrovitelj«[»] lasten ali izposojen dežnik. Notranjost

prvih dveh dražjih vozov je bila tapecirana z usnjem, dočim so te žulile v tretjem razredu trde lesene klopi. Tako je bilo včasih — slično je danes. Pri ogledu razstavljenih predmetov ne smeva prezreti uniforme, ki je dičila naše takratne tovariše. Neprimerne dokolenske suknje iz črnega blaga ter visoki cilindri so pomogli do primerne dostojanstva in avtoritete takratnega železničarja napram občinstvu. Nadalje vidimo posnetke vožnje prvega vlaka, ki so vdelani na cinkaste krožnike, kozarce, kuhinjske posode, medaljone in celo na pipe. Ne manjkajo seveda tudi slike Angleža Williama Wilsona, prvega v Nemčiji službujočega strojevodje. Ohranjena je še ena izmed prvih vozovnic, originalna patentna listina, s katero je bilo izdano gradbeno dovoljenje prve proge, ter oljnata podoba, ki ovekovečuje otvoritveni prizor prve nemške železnice, ki jo vidimo kot kopijo na vseh reklamah za razstavo v Nürnbergu.

Še mnogo je takih spominov. Toda hiteti morava. Pot skozi razstavne prestore je dolga 4.5 km. Kedaj prideva do konca? V novi dvorani sva. Muzejski paznik razlaga pravkar neki skupini delovanje avtomatičnih zavor.

Tudi sledeči razstavni prostori zaslužijo veliko pozornosti. V štirih sobah je zbranih 143 lokomotivskih in vozovnih modelov, zgrajenih v razmerju 1 : 10. Tu je polno privlačnosti za deco. Oblike modelov so tako srčkane, da jih tudi sv. Miklavž v največji trgovini za igrače za svoj zaželeni god ne bi mogel lepše razstaviti očem naših malčkov. Vsaka lokomotiva je pod varnim steklenim pokrovom. Ker bi model sam kazal praznoto in puščobo, se z električnim tokom požene ves mehanizem v tek in da vidiš življenje koles in vrvenje vseh premičnih naprav, se blišči na zrealo, ki daje verno sliko tudi v spodnjih, sicer nevidnih delih ustroja lokomotive. Dobra je tudi zamisel, da so razstavljeni skupaj z lokomotivo tudi vozovi iste perijode v zaporednem historičnem napredku. Od prvega železniškega stroja »Adler« — začasno stoji v že omenjeni častni dvorani — pa do najmodernejšega tipa sedanjega brata-orjaka se vrsti lokomotiva za lokomotivo, ki kaže v vrstnem redu vsaka za sebe razvoj in napredek v tehnični službi sporedno s potrebo naraščajočega prometa. Starejši tipi strojev nosijo imena mest, rek, držav in celo slavnih nemških mož, n. pr. Hamburg, München, Donau, Bavaria, Hans Sachs, dočim so zaznamovane novejšje tipe s serijami.

Nič manj ni interesantna razstava železniških vagonov. V prvem početku so vozili le potniški vozovi. Oblika teh prometnih sredstev je bila slična cestnim vozilom (nazivali so jih kočije) ter so bili zelo kratki — 1.4 m razvorja — in lahki — 2.7 tare —. Vendar moram pripomniti, da so bili vsi ti vozovi domačega izvora. Le specijelno vozovne dele, kakor osi, peresa itd. je dobavljala Anglija. Vsak nadaljnji model prinaša tehnično spopolnjene in za potovanje ugodnejše prilike. Prvotno le leseno ogrodje je dobilo več ali manj železno konstrukcijo, tovorni vozovi so

dobivali še tretjo os ter postajali s tem varnejši in udobnejši. V začetku l. 1860. najdemo v skupinah voz I. in II. razreda že toaletne prostore, oddelki III. razreda so v 5. desetletju že dobili strehe in deset let pozneje so bili že popolnoma zaprti s steklenimi vratmi in okni. Sem in tja je še manjkala v najcenejšem razredu razsvetljava, dokler niso uvedli razsvetljave z oljem in v letu 1878. že plinsko luč. Prvi in drugi razred so razsvetljevali prvotno z navadnimi svečami. Tudi glede ogrevanja voz opazujemo lep napredek. V početku nič, nato kurjavo vagonov v notranjosti z grejačami (Wärmeflasche), nato sledi ogrevanje z drvni in s premogom, nato pa so začeli s parnim ogrevanjem koncem leta 1878. Počasi pa sigurno je prodrla tehnika tudi v to važno panogo železniškega ustroja in danes sedimo varno in udobno v železniških vagonih kakor doma v naših stanovanjih. Obednice in spalnice, razgledni vagoni nas vozijo s kraja v kraj, skoro ničesar več ne pogrešamo.

Z velikim interesom nas privlačujejo po zgodovinskem napredku točno razvrščena spojna in odbijalna sredstva. Prvotno so bili v vlaku razvrščeni vozovi vezani z dvema nepremičnima spojnama, ki sta moleli iz prsnega bruna čelne strani ter bili med seboj pritrjeni z železnimi klini. Spojitev zaporednih vozil so osiguravale verige, dokler ni prišla v splošno uporabo dvojna vijačna spojka, ki je splošno uvedena na vseh železnicah. Pri tej priliki naj omenim, da so danes speti vozovi v Nemčiji le enostavno, kar so uvedli tudi v drugih državah, n. pr. v Italiji, češ, da nastajajo poškodbe na vozovih in drugi nevarni momenti pri strganju vlaka šele takrat, ko drži še druga spojka. Kaj je z odbijači? Prvi so izdelani iz lesa, štirioglati in pozneje tudi okrogle oblike ter okovani z železnimi obroči. Odbijači so bili negibljivi ter so jih skušali prav kmalu napraviti gibčne. V ta namen so uporabljali gumijaste obroče, obroče s spleteno slamo, nato jeklena peresa in končno polžaste vzmeti današnje oblike.

Dvoje momentov bi še rad omenil. Zelo mi je ugajal model stroja vrste S 3-6, ki vozi z brzimi vlaki in je urejen za različne brzine. S prevesnostjo tira, v vzponu ali padcu se pokaže pri isti obremenitvi brzina, s katero vleče stroj pripete tovore. Istotako je mogoče demonstrirati brzino pri zmanjšanju obremenitve na horizontalni progi, pri vožnji v vzpon ali v padec. Vsaka sprememba je registrirana v številkah po posebnih napravah — inštrumentih. Naslednja omemba vredna je posebna naprava, ki prikazuje na sedmih, paralelno tekočih trakovih razlike brzin, ki so jih dosegli stopoma v posameznih časovnih razdobjih.

Ko smo si ogledali še po naravi posneto zimsko pokrajino, kjer čistijo sneg z zametene proge z lučalnimi stroji, stopimo v novo dvorano, posvečeno najnovjšemu prometnemu sredstvu nemških železnic, t. j. osebnim avtobusom in tovornim avtomobilom na novih državnih avtomobilskih cestah (Reichsautobahnstrasse). Na podlagi zakona z dne 27. junija 1933 je odredil nemški državni kancelar, da prevzame družba nemških držav-

nih železnic gradbo cest in promet potniških in tovornih avtomobilov. S tem naj bi se pospešil prevoz tovarnega blaga, z zgradbo cest pa naj bi se omilila brezposelnost. Mnogo slik kaže oblike, profile in ustroj cest, veliki zemljevidi pa pojasnjujejo program gradb avtomobilskih cest v vsej Nemčiji. Zasnovan je načrt, po katerem se bode gradila dolžina 7000 km avtomobilskih cest. Prva taka cesta je bila izročena javnemu prometu letos 19. maja in veže Frankfurt (Main) z Darmstadtom. Imel sem priliko voziti se po taki cesti na progi München-Reichenhall (državna meja) v odseku 20 km. Podrobnosti nameravam opisati v posebnem članku, ker se mi zdi vredno, da seznanim naše bralce s tem velikopoteznim delom in načrtom. (Konec prihodnjič.)

Iz življenja in prirode

Janko Sotošek:

Nastanek in razvoj človeških ras

(Konec.)

Razne rase, ki so nastale v davni preteklosti zaradi različnih pogojev geografske okolice in načina življenja, v večini primerov niso ostale čiste. Že prazgodovinske najdbe, še bolj pa zgodovinska poročila, vedo mnogo povedati o važnosti preseljevanja narodov in plemen in o pomenu trgovinskih odnošajev, vojn in kolonizacije za ustvaritev sedanje rasne strukture človeštva. Ti in drugi razlogi so namreč privedli do sožitja različnih rasnih skupin, ki so se med seboj mešale.

Lažje kot za prahistorično dobo, je dokazati mešanje ras v zgodovinskem času. Vzemimo na pr. Rimljané, katerih vojske so prodirale v zapadno Evropo, alpske dežele in Panonsko nižavje, v severno Afriko in Prednjo Azijo in se tam pomešale z domačini. Mešanje je pospeševala tudi njihova trgovina. Pomislimo dalje na veliko preseljevanje narodov v Evropi ob koncu starega veka.

Potomce staršev, ki pripadajo dvema ali več različnim rasam, imenujemo mešance. Znanost je dognala, da so rasni znaki pri človeku, enako kot pri rastlinah in živalih, dedni po Mendelovih zakonih. Gregor Mendel (1822 — 1884) je bil avguštinski pater v Brnu. Mnogo se je pečal z botaniko in je v šestdesetih letih preteklega stoletja delal poskuse križanja z okrasnimi cvetlicami, pripadajočimi k čudežnicam (*Mirabilis Jalapa*), ki uspevajo v vročih predelih Amerike. Križal je belo cvetočo čudežnico z rdeče cvetočo in dobil samo cvetlice z bledordečimi cvetovi. Bilo je videti, kot da so se lastnosti različno barvanih čudežnic popolnoma pomešale in da je nastala nova rasa. Mendel je nato križal mešance med seboj in prišel do presenetljivega rezultata. Poleg

50 % rdečkastih cvetov je namreč vzcvetelo tudi 25 % čisto belih in 25 % čisto rdečih. Iz tega je spoznal, da mešanci lahko podedujejo tudi čiste rasne znake svojih prednikov, zlasti še, ko je dognal, da dajo enobarvno cvetoči križanci čudežnic le bele oziroma rdeče cvetove. Bledordeče cveteče rastline pa so pri nadaljnjem križanju med seboj dale zopet 25 % belih, 25 % rdečih in 50 % rdečkastih cvetov. Procentualni delež bledordečih cvetov je pri skupnem številu postajal tako v vsaki naslednji generaciji vedno manjši in končni rezultat je bil skoro popolna delitev na čiste tipe.

Pri mnogih živih bitjih pa mešanci, ki imajo znake obeh prednikov, istih ne podedujejo v enaki meri, temveč bolj sličejo eni od čistih ras. V takih primerih govorimo o prevladi ali *dominanci* določenih rasnih lastnosti. Tisti rasni znaki prednikov, ki se ne vidijo, pa so prekriti ali *recesivni* in se pokažejo šele pri ponovnem križanju prvih mešancev med seboj. Mendel je križal rdeče in belo cvetoč grah in dobil mešance, ki so bili vsi rdeči. V tem primeru je bila torej rdeča barva dominantna, bela pa recesivna. Ti mešanci so dali 25 % belih cvetov in 75 % rdečih, od katerih pa je le 25 % rastlin dalo zopet samo rdeče cvetove.

Dominanca včasih ni popolna, to se pravi, da pride tudi kak recesivni znak več ali manj do izraza. Na ta način si razlagamo vrsto barvnih tonov od najsvetlejše do najtemnejše pri laseh mešanega prebivalstva s svetlo rasno komponento; vendar je temna barva dominantna. Tudi oči niso samo svetle in temne, ampak v velikem številu svetlorjave, rumenkaste, zelenkaste itd. Dostikrat lahko vidimo v modrih ali sivih očeh rjave pege. Vsemu temu je vzrok nepopolna dominanca temnega barvila.

Po Mendelovih zakonih se posamezni znaki podedujejo v čisti obliki. Otroci staršev, ki pripadata dvema različnima rasama, imajo torej čiste rasne znake enega in drugega roditelja. Sin dolgoglavega očeta in kratkoglave matere ne bo imel srednjedolge lobanje, temveč kratko ali dolgo. Prav tako bo podedoval ostale rase znake, deloma po materi, deloma po očetu. Često so seveda že starši mešanci. Potem bodo imeli njihovi otroci posamezne rasne znake treh ali več ras. Nikakor pa na nestane zaradi mešanja kaka nova rasa. Pri še tako stopnjevanem mešanju se bodo ljudje vedno delili v dolgo- in kratkoglavce, v modro-, rjavo in črnooke, barva kože bo pri nekaterih bela, pri drugih pa rumena, rjava ali črna z vsemi mogočimi prehodi. Dgnali so, da so v Evropi temni lasje dominantni nad svetlimi, rjava barva oči nad modro, najbrž tudi kratkoglavost nad dolgoglavostjo, dolg obraz nad širokim in raven, dolg nos nad krivim in širokim. Stari Slovani so bržkone pripadali svetli in modrooki nordijski rasi. Tisti, ki so prišli na Balkanski polotok so tu naleteli na prebivalstvo s temnimi kompleksijami in od intenzivnosti pomešanja z njimi v veliki meri zavisi temna ali svetla barva las, oči in kože južnih Slovanov. Teoretično je mogoče, da po izboru rasnih znakov, ki najbolj odgovarjajo

okolici, nastane med mešanci nova rasa. Toda dosedaj ni nobena skupina mešancev tako stara, da bi se moglo reči, da se bo stalno vzdržala. Zdi se pa, da so v zgodovini človeških ras nastajale nove tudi na ta način.

Kljub odporu belcev proti sklepanju zakonov z barvastimi rasami, se vendar mešanje med vesoljnim človeštvom vedno bolj stopnjuje. V Ameriki, kjer se vrši v največji meri, so uvedli posebna imena za mešance. Mešanec, kateremu teče po žilah kri belega moža in črne žene ali obratno se imenuje *mulat*, mešanec med belcem in mulatom (najčešče mulatko; je terzeron, ker ima $\frac{3}{4}$ evropske krvi v sebi; med terzeronom in belcem: *quarteron* itd. do *oktavona*. *Quinteron* kaže že skoro povsem evropski videz in v javnem življenju se ga često smatra za popolnoma enakopravnega z belcem. Mešanci med belci in Indijanci se imenujejo v Severni Ameriki *mestici*, v Južni kolo, mešanci med črnci in Indijanci *zambo* ali *kafuzo*; mešanci med Evropci (Buri) in Hotentoti v južni Afriki se imenujejo *bastardi*, med belci in malajskimi ženami z otoka Jave *lip-lap*, mešanci med Evropci in Indijci in njihovi nadaljnji potomci pa so *Evrzijci*.

Mnogo razprav je o tem, kakšne so posledice mešanja ras, zlasti ali so mešanci sposobnejši in sploh boljši kot čisti rasni tipi ali obratno. Stara rečenica pravi, da je naš gospod Bog ustvaril bele in barvaste ljudi, hudič pa mešance. Splošno mnenje, da so mešanci ljudje slabše kvalitete, izvira odtod, ker se najčešče in najlažje opazuje posledice mešanja v trgovskih in pristaniških vele mestih, kjer se običajno združujejo fizično in moralno manjvredni belci z barvankami sličnih lastnosti. Potomci takih roditeljev seveda ne bodo polnovredni člani človeške družbe, čemur pa ni vzrok mešanje ras, temveč slabe lastnosti staršev. Glede vrednotenja mešancev velja na splošno sledeče: Če se dve rasi, ki sta nastali pod vplivom povsem različnih pogojev, tako pomešata, da ima mešanec lastnosti obeh ras, potem se ne bo mogel tako dobro prilagoditi okolici ene ali druge rase kot njegova roditelja, ki jima pripadata. *Mulat* na pr. ne bo imel med belimi ljudmi velikih koristi od lastnosti, ki jih je podedoval po črni materi in prav tako mu med črnci ne bodo mnogo pomagale rasne lastnosti, ki jih je dobil po belem očetu.

Do pred kratkim se je smatralo, da se podedujejo predvsem znaki rase, ki naj bi bila močnejša, medtem ko lastnosti slabše rase izginejo. Tako naj bi bili zlasti belci v tem oziru na slabšem v primeri s prirodnimi ljudstvi. In v resnici ostane po mešanju med Evropci in barvanci, posebno v tropih, le malo od dednih znakov bele rase. Toda to je le navidezno. Vtis, da pri mešancu prevladuje neka rasa, je samo rezultat tega, da ima neka rasa več dominantnih lastnosti kot druga. Vsa eksaktna opazovanja uče, da ne obstoja dominanca kake rase nad drugo, da se podedujejo posamezni rasni znaki vsak zase. Ti rasni znaki se kljub še tako intenzivnemu mešanju po večini ne spreminjajo, temveč ostajajo konstantni. Saj so bile na pr. oblike obraza in glave že v neolitiku prav iste

kot danes. Temu ne nasprotuje dejstvo, da se je ponekod iz rasne mešanice, ki je nastala iz prvotnega prebivalstva in njihovih zmagovalcev, ki so pripadali drugi rasi, v teku stoletij zopet pojavila stara rasa v skoro čisti obliki. Po izboru so namreč prevladovale lastnosti starega prebivalstva nad novimi doseljenci. Prišleci pa niso bili prilagojeni za novo okolico, tvorili so često vrhno plast v socialnem oziru in tudi to je zmanjševalo njihovo število zaradi manjšega števila otrok pri bogatih, večje degeneracije in eksponiranega položaja kot vojaške kaste. Na ta način je izginilo največ ras. Konkurenca v življenjskem boju med narodi ubija rase. Naravne smrti za rase ni, kajti one se ne starajo in ne umirajo zaradi starostne oslabelosti, pač pa izginjajo, ako pridejo v okolico, ki jim ne prija, ali če se v njihovo staro okolico naseli rasa z boljšimi pogoji za življenje.

Vse rase in vsi mešanci so med seboj plodni. Pri mešancih pa je rodovitnost prav različna. Konstitucije so mešanci v večini primerov slabše kot čiste rase, nekateri pa so večji in močnejši kot je povprečno stanje ras, ki jima pripadata roditelja, tako na pr. bastardi v južni Afriki.

Marsikdaj se smatra rasne mešance za izredno lepe. To je največkrat posledica nenavadne, tuje in s tem privlačne zunanosti. Taka »lepota« rasnih mešancev ni prav nič bolj pogostna kot odurno in odbijajoče vplivajoča sestava potez. Na splošno so razni narodi našli svoj lepotni ideal v zastopnikih čistih ras.

Sodbe o duševnih lastnostih mešancev so neverjetno številne in zelo različne. Gre predvsem za to, ali so mešanci duševno manj sposobni in v moralnem oziru slabši kot nemešani individui. Sodbe se glase večinoma neugodno za mešance. Prav tako kot telesne kažejo tudi duševne lastnosti nove kombinacije, ki predstavljajo nekak mozaik lastnosti staršev in zavise v bistvu od tega, kateri od staršev da mešancu več dominantnih lastnosti. Večina znanstvenikov je mnenja, da mešanje kvari značaj ljudi.

Leposlovje

Gustav Strniša:

Na tračnicah življenja

(Nadaljevanje.)

Ko je preiskovalni sodnik še enkrat vprašal Tino o njeni krivdi, je omenila, da ni prigovarjala Kolarju niti sama zakrivila zločina. Naposled pa je pričela tarnati:

»Vendarle sem največja zločinka, vsega sem sama kriva, ker sem le jaz vzrok, da je prišlo tako daleč, priklepala sem obdolženca da je zakrivil zločin, kajti prepričan je bil, da se potem poročiva.«

Svetina, ki je povedal, da je 40-leten, oženjen, katoliške vere in zdravnik v Kamnu.

Počasi in stvarno je pričel opisovati slučaj v mrtvašnici, povedal je, kako je obduciral truplo rajnkega Jakoba Smole.

Kolar je napenjal ušesa. Sam ni mogel več verjeti. Torej je vendar vse drugače kakor si je mislil. Še bo svoboden, še bo hodil po svetu in se boril za vsakdanji kruh!

Možgani so mu mrzlično delovali. Kako naj vendar razume, da ni kriv umora? Toda, če izvedenec trdi, bo menda vendarle res, sodnik in izvedenec ga ne bosta lagala!

Izvedenec je počasi nadaljeval:

»Mirko Kolar je po svojem notranjem prepričanju res usmrtil rajnkega čuvaja Jakoba Smolo in že za to zasluži kazen! Toda v resnici tega zločina ni zakrivil, kajti tedaj, ko je na čuvaja streljal in ga tudi v resnici zadel, rajnki Jakob Smola že sploh ni več živel, saj je Kolar streljal samo v njegovo mrtvo truplo, ker je Jakoba Smolo že preje zadel mrtvoud.

Da pa je to res, imamo stvarne in neizpodbitne dokaze. Pri obdukciji se je namreč izkazalo, da je krogla, ki je priletela od strani, morda bila res namenjena v srce, toda zdrknila je ob prsnem košu, zdrobila rebro in se ustavila tik pod kožo, ne da bi ranila kak važen telesni organ!

Takoj, ko sva s tovarišem to ugotovila, sva oba vedela, da o kakem umoru ni govora.

Slutila sva, da je zadela čuvaja možganska kap. Ko sva pregledala mrtvečeve možgane, sva res našla v malih možganih kepico krvi, kar jasno priča, da je bila najina slutnja resnična in da je mož umrl, preden je kdo streljal nanj. Smrt je nastopila hitro. Najbrže se je čuvaj preje kaj jezil ali razburjal!

Vse torej jasno in nedvomno priča, da je Kolar streljal na Smolo, ko je bil slednji že mrtev in se ima zahvaliti le usodi, da ni postal resnični morilec.

Ker pa še ni bil pojasnjen drugi slučaj, če sta osumljenca res zastrupljala čuvaja Smolo, sta morala čakati v preiskavi, da sem se vrnil. Še enkrat pa izjavljam, da sta na tem popolnoma nedolžna!»

Ko je Kolar to zaslišal, je skočil s klopi, pričel kar plesati in od veselja jokati:

»Ali je res vse to? Ali je mogoče? Torej vendar nisem morilec? Zdaj ne bom visel? Če tudi me kaznujete, le kaznujte me kakor hočete, samo da ga nimam na vesti, samo da je bil že preje mrtev! Njegovega obraza nisem mogel pozabiti! Vedno me je nadlegoval, vedno so mi njegove obupne oči očitale umor! Nobenega pokoja nisem imel več!«

Na sodnikovo vprašanje je Kolar odvrnil, da je bil res uverjen, da se bo Tina z njim poročila po moževi smrti, četudi mu je pretila, da ga bo zapustila, ako izvrši umor.

Preiskava se je zavlačevala, ker je starejši izvedenec dr. Mrva med tem umrl, dočim je mlajši vsled zastrupljenja, ker se je ranil pri obdukciji čuvajevega trupla, le počasi okreval. Zdravil se je v inozemstvu in se ni kmalu vrnil.

Preiskovalni sodnik je spet pozval oba osumljenca.

Tina se je začudeno gledala, ko ji je povedal, da je državni tožilec proti nji umaknil vsako obtožbo, ker se je prepričal, da je na stvari popolnoma nedolžna.

»Dolgo ste morali čakati v preiskovalnem zaporu, iz katerega bi vas že prej izpustili, pa je krožila okoli vest, da je bil vaš mož zastrupljen, zato sem moral še enkrat zaslišati gospoda izvedenca, ki je zanikal, da bi bilo kaj takega res,« ji je povedal sodnik.

»Res je nedolžna, popolnoma nedolžna!« je hitel Kolar. Le mene obso-dite in kmalu razpišite razpravo, da bom prej rečen te strašne negotovosti!«

Tina se je vsa tresla. Torej je nedolžna in ni kriva? Postava sama jo oprošča? Da, če je nedolžna pred postavo, ali je nedolžna tudi pred svojo vestjo in pred Bogom? Ne, ni mogoče, saj je vendar s svojim obnašanjem dala povod za zločin in mora biti že radi tega kaznovana!

Sodnik se je zagonetno smehljaj. Vzel je v roke obtožnico, se zazrl v Kolarja in poudaril:

»Mirko Kolar, tudi vi niste več osumljeni umora. Razprava se bo vršila proti vam, toda umora niste zakrivali, čeprav mislite, da ste krivi!

Da, pokora mora biti! Trpela sta v preiskovalnem zaporu. Izvid in mnenje izvedencev sta pa izkazala, da sploh ne gre za umor. Sicer bi bila Smolova kakor tudi vi že sojena, toda sumnja da je moža zastrupljala, in da ste jo najbrž vi v to prigovorili, je bila vzrok, da sta morala oba trpeti v zaporu.«

[Ko je Kolar to čul, se je prijel za glavo, misleč, da mora zblazneti. Saj vendar ni mogoče! Sam je dobro videl, kako je čuvaja ustrelil in ga zadel naravnost v srce, ker je Smola obležal kakor klada ter se ni niti zganil. Zdaj naj pa bo na umoru nedolžen? Ali sanja ali bdi? Ne, to ni mogoče, to je vsekakor pomota.

»Gospod sodnik, tu je pač pomota! Govoril sem čisto resnico. Ne vem, zakaj me skušate, saj vendar nisem ničesar zatajil! Če pa mislite, da vam kakšne stvari nisem natančno pojasnil, vas pa prosim, da bi me še vprašali!«

»Da vam natančneje vse pojasnim, poslušajte izvid in mnenje izve-denca, ki sem ga prosil, da se danes oglasi, ker sem sam želel, da bi ga zaslišal v vaši navzočnosti.«

Sodni sluga je odprl vrata in poklical zdravnika.

Že se je pojavil pred mizo prijazen gospod srednjih let, dr. Janko Svetina, ki je povedal, da je 40-leten, oženjen, katoliške vere in zdravnik v Kamnu.

Počasi in stvarno je pričel opisovati slučaj v mrtvašnici, povedal je, kako je obduciral truplo rajnkega Jakoba Smole.

Kolar je napenjal ušesa. Sam ni mogel več verjeti. Torej je vendar vse drugače kakor si je mislil. Še bo svoboden, še bo hodil po svetu in se boril za vsakdanji kruh!

Možgani so mu mrzlično delovali. Kako naj vendar razume, da ni kriv umora? Toda, če izvedenec trdi, bo menda vendarle res, sodnik in izvedenec ga ne bosta lagala!

Izvedenec je počasi nadaljeval:

»Mirko Kolar je po svojem notranjem prepričanju res usmrtil rajnkega čuvaja Jakoba Smolo in že za to zasluži kazen! Toda v resnici tega zločina ni zakrivil, kajti tedaj, ko je na čuvaja streljal in ga tudi v resnici zadel, rajnki Jakob Smola že sploh ni več živel, saj je Kolar streljal samo v njegovo mrtvo truplo, ker je Jakoba Smolo že preje zadel mrtvoud.

Da pa je to res, imamo stvarne in neizpodbitne dokaze. Pri obdukciji se je namreč izkazalo, da je krogla, ki je priletela od strani, morda bila res namenjena v srce, toda zdrknila je ob prsnem košu, zdrobila rebro in se ustavila tik pod kožo, ne da bi ranila kak važen telesni organ!

Takoj, ko sva s tovarišem to ugotovila, sva oba vedela, da o kakem umoru ni govora.

Slutila sva, da je zadela čuvaja možganska kap. Ko sva pregledala mrtvečeve možgane, sva res našla v malih možganih kepico krvi, kar jasno priča, da je bila najina slutnja resnična in da je mož umrl, preden je kdo streljal nanj. Smrt je nastopila hitro. Najbrže se je čuvaj preje kaj jezil ali razburjal!

Vse torej jasno in nedvomno priča, da je Kolar streljal na Smolo, ko je bil slednji že mrtev in se ima zahvaliti le usodi, da ni postal resnični morilec.

Ker pa še ni bil pojasnjen drugi slučaj, če sta osumljenca res zastrupljala čuvaja Smolo, sta morala čakati v preiskavi, da sem se vrnil. Še enkrat pa izjavljam, da sta na tem popolnoma nedolžna!«

Ko je Kolar to zaslišal, je skočil s klopi, pričel kar plesati in od veselja jokati:

»Ali je res vse to? Ali je mogoče? Torej vendar nisem morilec? Zdaj ne bom visel? Če tudi me kaznujete, le kaznujte me kakor hočete, samo da ga nimam na vesti, samo da je bil že preje mrtev! Njegovega obraza nisem mogel pozabiti! Vedno me je nadlegoval, vedno so mi njegove obupne oči očitale umor! Nobenega pokoja nisem imel več!«

Sesedel se je na klop, a takoj se je spet dvignil:

»Lepo vas prosim gospod doktor, ponovite še enkrat, da je bil čuvaj že mrtev, ko sem streljal nanj!«

»Da, mrtev je bil, vaš strel je zdrknil ob rebrih in sploh ni bil smrtno nevaren,« je ponovil izvedenec.

»Zdaj vem, zakaj je tolikrat tarnal, ko sem ga skrivaj opazoval. Dalje časa se je že počutil zelo slabo.«

Vsedel se je in se smehljaj predse. Mahoma je začutil strašno utrujenost, zaprl je oči, komaj se je premagal, da ni zadremal.

Kmalu ga je minilo. Mahoma je začutil, da se ne boji nobene kazni več. Prav tako mu je hipoma splahnela vsaka mržnja do Tine. Ozrl se je nazaj in videl, da še stoji pri vratih in strmi skoraj pomilovalno nanj.

Tudi vdova Tina Smolova je čutila veliko pomirjenost. Torej ni Kolar zagrešil umora, čeprav je streljal v njenega moža? Revež Jakob se je pač vedno razburjal! Kolar naj bo le kaznovan, ker je streljal na mrliča! Zdaj, ko je zvedela, da ni zakrivila ničesar, se je čutila tako silno olajšana, da se je tega občutka kar prestrašila.

Čez nekaj dni se je vršila razprava proti Mirku Kolarju, ki je vedrega obraza čakal na obsodbo.

Bil je obsojen na 2 leti ječe.

Kolarjevo slovo.

Ječa! Ozka samotna celica, le nekaj korakov dolga, hladna in sovražna, kakor je samota v nji. Majhna je in vendar prevelika za strašno osamljenost, ki jo preživlja človek med njenimi mrkimi stenami, ko se bori z dolgočasjem, otožnostjo in bolestinimi spomini.

Kdor živi v ječi, spoznava vedno bolj, da ni več pravi človek, temveč suženj, ker se je sam zaslužnil s svojim zločinom, saj ni več svobodnjak, proste volje nima, ker je dokazal, da je ni vreden. V človeški družbi je bil najden prelahak in zato je postal številka, ki dela, kar ji drugi ukazujejo, ki se peha in muči poleg drugih, ki so tudi samo številke, se hrani in hodi spat kakor druge številke.

In potem tista strahotna enoličnost! Svobodno se ne moreš premakniti, vse je zaslužnjeno, ne samo ti sam, kakor bi bile uklenjene tudi tvoje misli, tvoje želje in slednje tvoje dejanje in nehanje. In to čuvstvo se ponavlja z dneva v dan. Molk te maši s svojo strahotno praznino in ti živiš v tem molku in čuvstvuješ, da počasi postajaš nekdo drugi, da te je usoda zmaličila v stroj, ki nima ne možganov ne proste volje in vse vrši na ukaz, kateremu se mora pokoriti brez oklevanja in ga tudi vrši brez veselja in volje kakor pravi stroj.

Mirko Kolar je trpel. Da, res je že sedel v ječi tedaj, ko je zakrivil poneverbo. Takrat ga ni spametovalo, ječa še ni dovolj globoko vplivala nanj, saj se je samo jezil na druge, se trgal iz dolgočassja in umrtvelosti, ki sta ga obdajala, in ni hotel čutiti, da dela pokoro.

Zdaj je bilo vse drugače! Morda mu je prav slučaj z rajnkim čuvajem vzdramil v globini nova čuvstva, ki so se potem, ko je zvedel, da ni ubil Jakoba Smole, še oplemenila. Bilo mu je, da se je v ječi jel polagoma poglobljati v nov svet, da se je vedno bolj kesal za svoje zapravljeno življenje in se hotel poboljšati. Spočetka je kar pozabil, da mora sedeti dve leti, preden mu zasiže solnce svobode in da bo poteklo še mnogo bridkih in tegobnih ur, preden bo rešen in bo spet prost hitel v življenje.

Dnevi so mu potekali silno počasi. Ker je bil miren in priden, so ga pustili, da je tudi delal z drugimi delavci na cestah. Moral je povsod pomagati, včasih je delal pri zidarjih, drugič spet na kakem vrtu. Žagal je drva in strgal blato. Kamor je šel, je imel videz, da ga spremlja nekaj tegobnega, nekaj, česar se ni mogel otresti, kar mu je branilo, da ni mogel biti nikoli vesel. Povsod ga je spremljala siva senca paznika, nikjer ga ni zapustila, kakor bi bila zraščena z njim v enega človeka. Če se je le ozrl vanjo, ga je objela otožnost in odrevenelost, da se je tega prestrašil, ker se je zbal, da bi ga ne smatrali za lenuha in ga ne jemali več s seboj.

Da, spoznanje, da mora delati, čeprav je sicer rad delal, ga je bolelo in mu vtisnilo pečat novega spoznanja, da je res pravi suženj tudi pri delu, kjer se svobodni ljudje razmahnejo in na vse pozabijo, saj je delo človeku velika tolažba.

In ko je podajal opeko na visoki stavbi ter se oziral v dol, je videl ljudi, kako so majhni in neznatni hodili okoli. A imel je videz, da so vendarle vsi nad njim, da je v njihovih srcih svoboda, a on je privezan na te višave in ni niti tu svoboden, saj vidi moža v sivi uniformi, ki se nikoli ne ozre vanj, a on dobro ve, da ga opazuje, da zasleduje njegove kretnje in ga bo takoj opozoril, če se ne bo dovolj urno obrnil.

Samemu sebi se je videl, kakor velik ogromen pajek, čepeč v lastni mreži, obdan od vseh strani od sovražnikov in se mota, samo mota.

Drugič je delal na prostranem vrtu, pomagal je prekopavati zemljo, rahljal je prst in se veselil prirode okoli sebe. Ko pa se je spomnil, da ta zemlja ni njegova, da je le črv, ki jo žrna in jo potem mora prepustiti drugemu, ki bo užival njegov trud in njen sad, mu je spet postalo hudo.

Polagoma je prišel bolj in bolj razumevati zmisel dela in življenja. Koliko bi bil preje lahko storil sebi v korist in občestvu v blagor! Koliko zadoščenja bi bil lahko imel od svojega dela, če tudi ni bil bogat! Koliko je zapravil denarja in ga zapil! Če bi si bil kupil skromni kos zemlje in jo obdeloval ter si počasi postavil majhno hišico, kako bi bilo vse lepo! Pa je stremel za premoženjem, toda ne zavoljo dela, ne zato da bi se izpopolnjeval v vsem dobrem, temveč le, da bi premoženje uničeval.

Čas je potekal, čeprav je šel počasi kakor polž, vendar mu je bilo včasih, da je teden minil liki blisk, a nato se je spet posamezen dan vlekel dolgo večnost.

Čutil je, kako je shujšal. Zavoljo hrane se sicer ni mogel pritoževati, da je lačen. Toda vedel je, da gloda na njem misel, da ni prost. V ječi je spoznaval, kako je bil navezan na svojo prostost, kako si jo je želel in jo pogrešal in kako zelo jo je ljubil. Spoznaval je, da jo je lahkomišelnost napravil in zavrzel ta dragoceni zaklad.

Ko je prestal prvo leto kazni, mu je ravnatelj jetnišnice sporočil, da mu je kazen za tri mesece znižana. Kako se je tega razveselil! Kar za dolge tri mesece! Koliko časa je že to! Tam zunaj se mu to sploh nič ni videlo, a v ječi mu je bilo to cela večnost!

Ko se mu je bližal čas odrešenja, si sploh ni mogel misliti, da bi zamogel prebiti še tiste tri mesece. Ne, saj bi moral preje od samega koprnenja in pričakovanja umreti! Vendarle je vedel, da ne bo zunaj doživel nič veselega, da bo moral prijeti za trdo delo in bo še vesel in zadovoljen, če ga bo dobil, saj je vedel, da brezposelnost narašča od dne do dne.

Tina se ni nikoli oglasila. Pisal ji je, a ni mu odgovorila. Bilo mu je, da ga je popolnoma zapustila in ga pozabila. Ker ni prejel odgovora na svoje drugo pismo, ki ga ji je pisal, ga je to zelo potrla. V ječi si je namreč napravil nov načrt. Upal je, da mu bo Tina priskočila na pomoč, kajti denar je potreboval. Nameraval je namreč iti v Ameriko, čeprav je vedel, da tudi tam gospodari kriza. V Ameriki je imel sorodnike, ki bi ga pač spravili v kako delo. (Konec prihodnjic.)

Vsi čutimo, da se pripravlja asociativen družabni in svetovni red — da je napočila doba zadružništva (Dr. H. Faucherre).

Rešitev človeštva iz razdvojenosti je v združitvi.

Medsebojna pomoč koristi posamezniku in celoti.

Enake pravice imajo samo tisti, ki izpolnjujejo tudi enake dolžnosti!

Združevanje je prav tako naraven zakon kot medsebojna borba.

(Kropotkin)

Vsebina: Zadružništvo in gospodarski humanizem (str. 321). — Naši mladini (str. 323). — Narodno gospodarstvo: Zaščita kmetov in denarni zavodi (str. 325). — Manufaktura: Pripombe h krojni poli (str. 328). — O volni (str. 329). — Kuhinja (str. 331). — Zdravstvo: Božjast (str. 334). — Zakaj se ljudje omamljajo (str. 336). — Naša družina: Otrok in njegova družba (str. 338). — Iz železniške stroke: Železniški muzej v Nürnbergu (str. 340). — Iz življenja in prirode: Nastanek in razvoj človeških ras (str. 344). — Leposlovje: na tračnicah življenja (str. 347).

»Zadrugar« izhaja mesečno 20tega in stane celoletno 24 Din, posamezna številka 3 Din. Naroča in reklamira se pri upravnemu odboru N. Z. U. D. Z., Ljubljana, Masarykova cesta, kamor se pošiljajo tudi dopisi. — Odgovorni urednik: Dr. Benko Leopold, Kolodvorska ulica št. 39. — Tisk tiskarne Makso Hrovatin v Ljubljani.

P. n. članstvo obveščamo, da bo otvorjen nakupovalni termin vsled božičnih praznikov že 16. decembra. Termini za odpošiljanje živil na progo pa ostanejo neizpremenjeni.

Kurivo

Na zalogi imamo dovolj zdravih in suhih bukovih drv. Naročila sprejemajo blagajne v prodajalnah. Založite se z njimi za zimo, dokler še traja lepo vreme.

Krompir = Gorenjski

Zadnji čas je, da se založite z njim preko zime. Kvaliteta je prvovrstna, cena nizka, prevoz pa bo mogoč le še kratek čas. Čim nastopi mraz, se bo cena krompirju dvignila; pošiljanje bo otežkočeno in bo šlo le na odgovornost člana. Naročila sprejemajo vse naše prodajalne.

Jabolka

Prispela je večja pošiljka lepih, zdravih, zimskih jabolk. Svetujemo, da se založite z njimi že sedaj, ko je še cena ugodna.

Iz upravnega odbora

Tekočo štednjo (blagajniški škonto) bomo izplačevali v mesecu marcu 1936 na isti način in pod istimi pogoji, kakor se je to vršilo v marcu 1935 po objavi v »Zadrugarju« št. 3, dne 20. III. 1935.

Mnogi člani so nas naprosili, da bi jim že sedaj izdajali vsled zadnje redukcije prejemkov na račun gornje štednje manu-fak-tu-ro, ker jo v zimski dobi nujno potrebujejo in si jo brez kreditiranja na drug način ne morejo nabaviti.

Upravni odbor je sklenil, da si more na račun tekoče štednje vsak član, ki v redu izvršuje svoje obveznosti do zadruga, ki v zadrugi ni pre-zadolžen, nima nikakih zaostankov na obrokih, ki bi torej prejel v marcu 1936 v gotovini izplačano tekočo štednjo, že sedaj nabaviti manu-fak-tu-ro (čevlje), kot gotovinski nakup do približne višine zbrane štednje.

Člani, ki želijo izvršiti take nakupe, naj se javijo v kreditni pisarni Nabavljalne zadruga v Ljubljani, Masarykova cesta 17/I, soba št. 11 oziroma v Mariboru, Koroški kolodvor, Frankopanska 34, kjer prejmejo nakaznice za nakup.

Upravni odbor.

Nabavljalna zadruga uslužbencev drž. železnic, r. z. z o. z v Ljubljani

Centrala: Ljubljana, Masarykova cesta 17, telefon št. 2241 in 2248.

Prodajalne:	Ljubljana:	Glav. kol., Masarykova cesta 17, telefon št. 2248
		Gor. kol., Bleiweisova cesta 35, telefon št. 2641
	Maribor:	Koroški kol., Frankopanska cesta 34, telefon št. 2061.
		Glavni kol., Aleksandrova cesta 42 telefon št. 2825

Prodajamo samo članom.

CENIK št. 11

veljaven od 20. novembra 1935.

Zadruga si pridržuje pravico, objavljene cene med mesecem znižati, event. zvišati.

Na reklamacije se oziramo le
tako ob prejemu blaga!

Mlevski izdelki

Moka	Ogg	kg	2 80
"	Og	"	2 80
"	št. 2	"	2 60
"	št. 5	"	2 45
"	št. 6	"	2 25
"	enotna	"	2 55
"	ajdova	"	4 25
"	koruza	"	1 70
"	krmilna	"	1 55
"	ržena	"	2 75
Otrobi, koruzni	"	"	1 —
"	pšenični debeli	"	1 50
"	" drobni	"	1 40
Zdrob, činkvantin	"	"	2 75
"	koruzni	"	2 25
"	pšenični	"	3 25

Testenine

Domače

Fidelini	kg	6 25
Krpice	"	6 25
Makaroni	"	6 25
Polži	"	6 25
Rezanci	"	6 25
Špageti	"	6 25
Zvezdice	"	6 25

Jajčne

Makaroni	kg	8 50
Polži	"	8 50

Jajčne v kartonih

Makaroni	kg	9 50
Špageti	"	9 50
Jajčne vseh vrst	"	16 50
E. B.	"	18 —

RIŽ

Carolina	kg	12 —
Ia	"	8 —
Ila	"	7 —

Deželni pridelki

Čebula, domača nova	kg	3 —
Češenj	"	10 —
Fižol, cipro	"	4 75
" prepeličar	"	4 25
Grah, zelen	"	12 50
Ješprenj	"	3 50
Ješprenjček	"	7 50
Kaša	"	4 —
Koruza, debela	"	1 40
" drobna	"	1 75
Krompir novi	"	dnevna cena
Leča, Ia	"	12 50
Leča, Ila	"	5 50
Piča za kure	"	2 —
Ptičja hrana	"	8 —
Zelje, kislo	"	2 75
Zelje kislo v sodčkih	"	"
cca 25 kg, Btto za Ntto	"	2 50

Sadje južno, sušeno in sveže

Hruške, suhe	kg	7 —
Rozine, Ia	"	13 —
Rozine, Ila	"	10 —
Cvebi	"	12 —
Slive, suhe, bosanske	"	8 75
Dateljani	kart.	11 —
Fige, dalmatinske	kg	5 —
" v venci	"	7 —
Jabolka	"	3 — 2 50
Lešniki, tolčeni	kg	32 —

Limone	kom.	1 —
Mak, plavi	kg	14 —
Mandeljni, Ia	"	44 —
Mandeljni, Ila	"	27 —
Orehi, celi	"	7 50
Orehova jedra	"	25 —
Pomaranče	kom.	— —
"	"	— —
Rožiči, celi	kg	5 50
Rožičeva moka	"	5 50

Sladkor

Kocke	kg	15 —
Sipa, drobna	"	13 —
" debela	"	13 10
V prahu	"	15 —
Bonboni	"	25 —
" Fourres, Ia	"	40 —
" " Ila	"	30 —
Bonboniere po velikosti	kom.	"
Kandis	kg	23 —
Margo slad	"	44 —
Obeski za božično drevo	"	"
(sladkorčki) po izbiri	"	"
Šumeča limonada	kom.	1 —

Sol

Fina	kg	4 —
Morska	"	2 75
Namizna	"	3 —

Kava

Perl	kg	76 —
Portoriko	"	76 —

Surova, Ia	kg	62'—
„ IIa	„	51'—
Viktorija	„	46'—
Žgana	„	71'50
„ Rio	„	62'50
„ Special	„	84'50
Hag, mali	zav.	14'—
„ veliki	„	27'—

Žitna kava

Ječmenova, slajena, za-		
družna	kg	9'—
Ječmenova, zadružna	„	6'—
Ržena, slajena, zadružna	„	10'—
Dr. Pirčeva	„	12'—
Kneipp	„	12'—
Proja	kg	8'—
Žika	„	13'—

Ostale kavine primesi

Cikorija Favorit	kg	14'75
„ Franck	„	15'50
„ kolinska	„	15'50
Enrilo	„	19'—
Figova kava	kg	20'—
Redilna kava	„	18'—

Mast

Mast	kg	16'—
„ v dozah	doza	90'—
Ceres, bel in rumen	kg	21'—
Čajno maslo Ia	„	32'—
„ „ IIa	„	26'—
Kuhano maslo	„	24'—

Mesni izdelki

Carsko meso	kg	*
Hrenovke	kom.	2'—
Jezik, goveji	kg	24'—
„ svinjski	„	*
Kare brez kože	„	*
„ s kožo	„	*
Kračje	„	*
Kranjske klobase	„	3'50
„ „ suhe	„	—'—
Meso, prekajeno, vratina	„	*
Ocvirki	„	*

Plečeta, cela	kg	—'—
Prsni vršci	„	14'—
Reberca, brez kože	„	*
Safalade	kom.	2'—
Salama, jetrna	kg	25'—
„ krakovska	„	22'—
„ letna	„	19'—
„ milanska	„	50'—
„ mortadela	„	—'—
„ navadna	„	10'—
„ ogrska	„	50'—
„ posebna	„	20'—
„ tirolska	„	21'—
Slanina, hamburška	„	*
„ krušna	„	*
„ papricirana	„	*
„ prekajena, deb.	„	*
„ soljena	„	*
„ tirolska	„	18'—

Svinjske glave, brez kosti	„	*
Svinjski parklji	„	*
„ repi	„	*
Šunka, domača	„	20'—
„ „ kuhana	„	45'—
„ praška	„	—'—
„ zvita	„	19'—

Želodec, nadevan, kuhan —'—

Tlačenka 15'—

* Po dnevnih cenah, ki so izložene v prodajalnah.

Ribe — pastete

Polenovka, suha	kg	20'—
Rusi	kom.	1'—
Sardele, očiščene, v olju	„	—'50
Sard. obr. s kaper., mala doza	„	4'—
„ „ „ velika	„	8'—
Sardine 1 kg	„	30'—
„ $\frac{1}{8}$	„	8'50
„ $\frac{1}{4}$	„	6'50
„ $\frac{1}{5}$	„	5'50
„ $\frac{1}{10}$	„	3'50
„	kom.	1'50
Slaniki	„	2'—
Tunina	doza	16'—
Pašteta, jetrna	„	5'—
„ sardelna	„	6'—
Guljaž, goveji	„	7'—
Vampi	„	7'—

Delikatese

Citronat	kg	100'—
Naš čaj	zav.	7'—
Čaj v dozah	doza	28'—
„ „ zavitkih	zav.	4'—
Čaj v zavitkih	„	7'50

Čaj v zavitkih	zav.	9'—
„ „ „	„	17'—
„ brazilski »Mate«	„	3'50
„ odprti	kg	120'—
Čokolada à $\frac{1}{4}$ kg	tabl.	10'—
„ „ $\frac{1}{10}$ kg	„	4'50
„ „ $\frac{1}{20}$ kg	„	2'50
„ z lešniki à $\frac{1}{24}$ kg	„	2'50
„ „ „ $\frac{1}{2}$ „	„	29'—
„ „ „ $\frac{1}{2}$ „	„	20'—
„ „ „ $\frac{1}{8}$ „	„	12'—
„ mlečna „ $\frac{1}{14}$ „	„	5'50
„ „ „ $\frac{1}{7}$ „	„	11'—

Drobtine kg 6'—

Gorčica „ 17'—

„ koz. 6'50

Guljaž ekstrakt zav. 4'—

Jajca, štajerska, dnevna

cena

Na progo ali z loko pošiljkami jih ne moremo pošiljati.

Juhan, mali stekl. 6'—

„ veliki „ 12'—

„ na drobno dkg 1'—

„ kocke kom. —'75

Kaaba, redilna kava čok.

okusa vel.zav. 14'—

Kaaba, redilna kava čok.

okusa mal. 7'—

Kakao, Ia kg 50'—

„ IIa „ 40'—

Kaprni „ 40'—

Keksi v zavitkih zav. 6'—

„ „ „ à 1 kg „ 18'—

„ na drobno kg 18'—

„ v pločev. dozah doza 24'—

Kruh črn in bel štruca 2'—

Kumarce, kozarec od 12' - do 32'—

Kvargelni kom. —'50

Kvas kg 38'—

Maggi, mali stekl. 12'—

„ srednji „ 18'75

„ veliki „ 31'50

„ na drobno dkg 1'60

„ kocke kom. 1'25

Marmelada, jabolčna kg 19'—

„ „ doza

à 1 kg „ 20'—

Marmelada, marelična „ 29'—

„ „ doza

à 1 kg „ 30'—

Med, cvetlični „ 18'—

„ ajdov „ 14'—

„ cvetlični, mali kozar. kom. 12'—

„ „ vel. „ 20'—

„ „ mali lonček „ 1'50

„ „ sred. „ „ 4'—

„ „ vel. „ „ 7'—

Desert šnite „ 1'—

Nivea krema	doza 10'—
Uran „	doza 10'—
Parfum	stekl. 16'—
Puder Elida	škatl. 10'—
Vazelin „	doza 4'50-6'—
Šampon „	zav. 3'—

Potrebščine za čevlje

Krema, črna	mala škatl. 5'—
„ „	sred. „ 7'—
„ „	vel. „ 12'—
„ rujava	5'—
„ rumena	5'—
„ bela	5'—
Mast za čevlje, črna	4'—
„ „ „ rujava	4'—
Belin	zav. 2'—
Olje za mazanje podplatov	stekl. 8'—
Krtače za blato	kom. 4'—
„ „ mazanje	1'50
„ „ svetljenje	12'—
Vezalke, črne, kratke	par 1'25
„ „ srednje	1'25
„ „ dolge	1'50
„ „ rujave, kratke	1'—
„ „ srednje	1'25
„ „ dolge	1'50
„ „ usnjene, črne	2'—
„ „ rujave	2'—

Razno

Brusači	kom. 13'—
Celofan, papir	zav. 3'50
Čistilo za parkete	mala doza 12'—
„ „ „	vel. „ 24'—
Črnilo	stekl. 3'—
Flit	mala doza 16'—
„ „ „	vel. „ 29'—
„ s škropilko	kart. 51'—
„ škropilka	kom. 22'—
Grafit	50'—
Hobby, prašek	zav. 5'—
Hranilniki	kom. 40'—
Kadilo	kg 30'—
Kladiva za meso	kom. 12'—
Kolesa, »Šampion«	1400'—
„ »Westa«	1500'—
„ »Zenit«	1500'—
„ ženska, po naročilu	—
Krtače za obleko	16'—
„ „ parkete	27'—
„ „ ribanje	4'—
„ „ roke	2'50
„ „ „ dvostr.	5'—
„ „ zobe, male	8'—
„ „ „ velike	12'—
»Mali sadjar«	knjiga 5'—
»Mali vrtnar«	5'—
Metle, male	8'—
„ „ velike	11'50

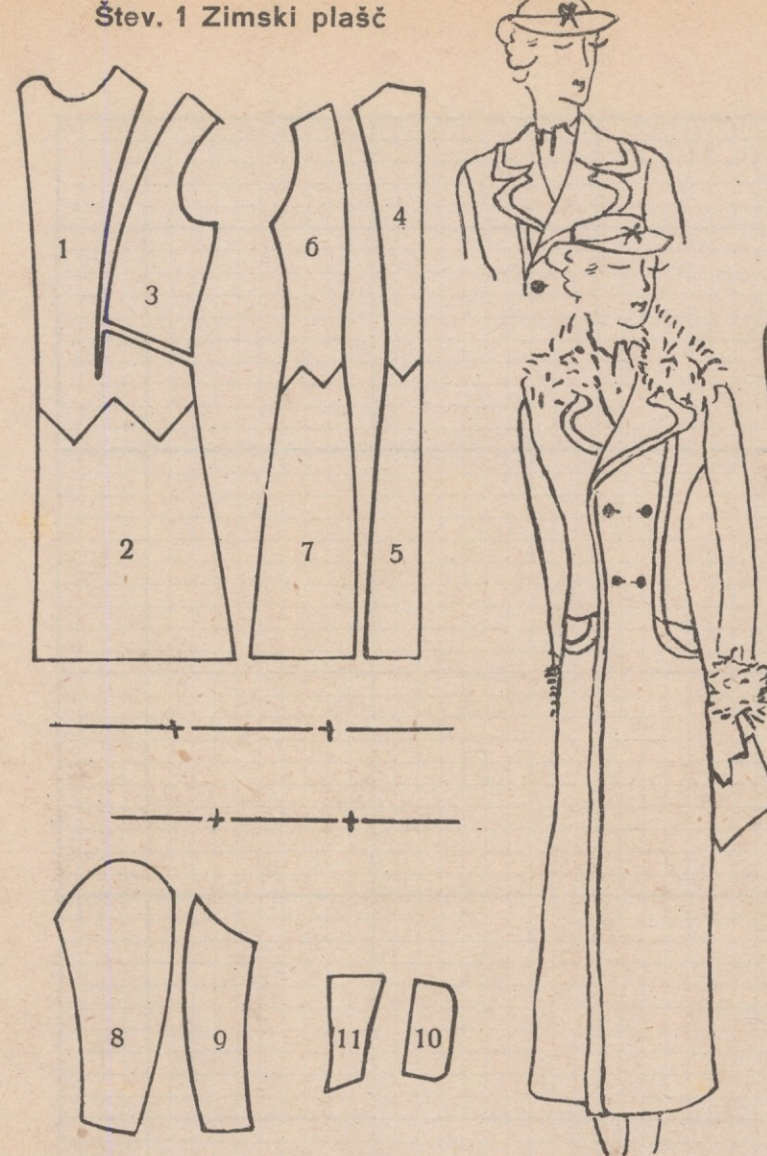
Metlice, otroške	kom. 5'50
„ „ za obleko	6'—
„ „ posodo	1'50
Morska trava Ia	kg 4'—
Muholovci	kom. 1'—
Nagrobne lučke	kart. 11'—
Nagrobne lučke v keram. lončkih	kom. 4'—
Nočne lučke	škatl. 2'—
Obešalniki, mali	kom. 2'50
„ „ veliki	15'—
Olje za šivalne stroje	stekl. 4'—
Omela, bombažna	kom. 32'—
„ „ mala	12'—
„ „ za parkete	24'—
Omfol	2'50
Pasovi, usnjeni	8'—
Pasta za peči	škatl. 3'—
Peharji, srednji	kom. 4'—
„ „ veliki	4'50
Peresniki	1'50
Pergament papir	pola 1'—
Pesek za email posodo	zav. 1'—
„ „ „	1'50
„ „ „	2'—
„ „ alum.	2'50
Pile, trioglate, male	kom. 4'50
„ „ „ srednje	5'—
„ „ „ velike	5'50
„ „ „ plošnate, male	9'50
„ „ „ srednje	11'—
„ „ „ velike	13'—
Platnene vrečice, male	6-7
„ „ „ srednje	12'—
„ „ „ velike	16'—
Prašek za čiščenje oblek	zav. 10'—
„ „ „ zlata	3'25
„ „ „ srebra	3'25
Prazne pušice	kom. 5, 10
Predpražniki Ia	14'50 do 60
„ „ „ IIa	10'—
„ „ „ IIIa (slama)	4'—
Prijatelj gospodinj (za šteditnik)	170'—
Rahljači, brez ročaja	12'—
„ „ z ročajem	15'—
Sidol	doza 5'50
Svitol	4'80
Solnice, lesene	kom. 9'—
Stručnice, male	6'—
„ „ „ srednje	7'—
„ „ „ velike	8'—
Bukanec, bel, črn	—
„ „ „ 10-12	valj. 4'50
„ „ „ 16-36	3'50
„ „ „ 40-60	2'75
Sveče, dolge	zav. 7'—
„ „ „	kom. 1'20
„ „ „ kratke	zav. 7'—
„ „ „	kom. 7'0
Svečice za bož. drevo	kart. 4'25
Čudežne svečice	1'75

Svinčniki, navadni	1'50
„ „ tintni	3'50
Šivanke	zav. 1'50
Šmirkovo platno, belo	pola 1'50
„ „ „ sivo	2'—
Sparklet steklenice	kom. 150'—
„ „ „ patroni, polni	4'—
„ „ „ prazni	2'50
Sted Regulator obroči:	—
„ 160-220 mm	80'—
„ 230-270 „	100'—
„ 280-300 „	120'—
Sted Regulator plošče:	—
„ 18×12 col	150'—
„ 21×12 „	160'—
„ 24×12 „	170'—
Tepači, mali	8'—
„ „ „ srednji	13'—
„ „ „ veliki	18'—
Thermid stekl. in vložki	po vel.
Umetno gnojilo	kg 2'—
Vim	zav. 2'50
Vozički za prevoz živil	kom. 320'—
Vžigalice	zav. 10'—
„ „ „	škatl. 1'—
Zobotrebci	zvez. 0'50
Žlice, navadne, jedilne	kom. 3'—
„ „ „ kavne	2'—
„ „ „ alpaka, jedilne	13'50
„ „ „ desertne	12'—
„ „ „ kavne	7'—
„ „ „ jed., krom.	14'—
„ „ „ desertne	12'75
„ „ „ kav., „	7'25
Vilice, navadne	9-13
„ „ „ alpaka	13'50
„ „ „ kromirane	14'—
Noži, navadni	10-13
„ „ „ alpaka	23'—
„ „ „ kromirani	23, 27

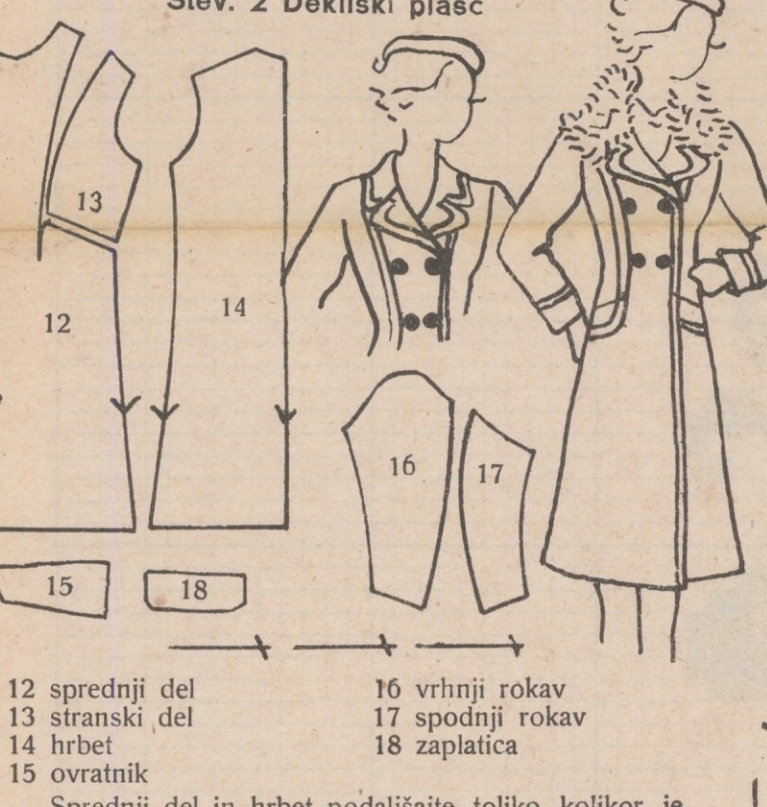
Kurivo

Drva, bukova, cela	Po dnevni cen
„ „ žagana	
„ mehka, v kolob. . . .	
Premog, trboveljski, kosovec	
Dovoz se pri kurivu posebej zaračuna.	

Velika izbira manufakture, perila, nogavic, rokavic, galanterijskega blaga, dežnikov, klobukov in preprog. Emajlirana kuhinjska posoda, vse vrste porcelana, stekla i. t. d.



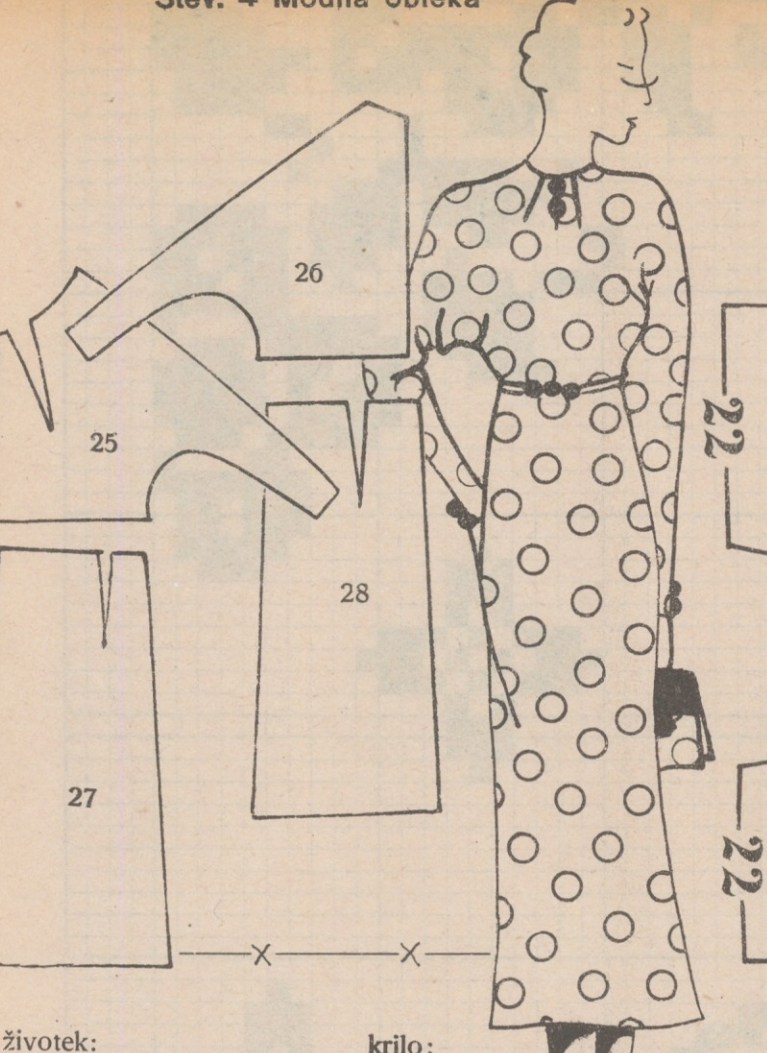
Štev. 1 Zimski plašč
1 vrhni del sprednjega dela
2 spodnji del sprednjega dela
3 stranski del
4 hrbet (vrhni del)
5 hrbet (spodnji del)
6 stranski del (zgoraj)
7 stranski del (spodaj)
8 vrhni rokav
9 spodnji rokav
10 ovratnik
11 zaplatica



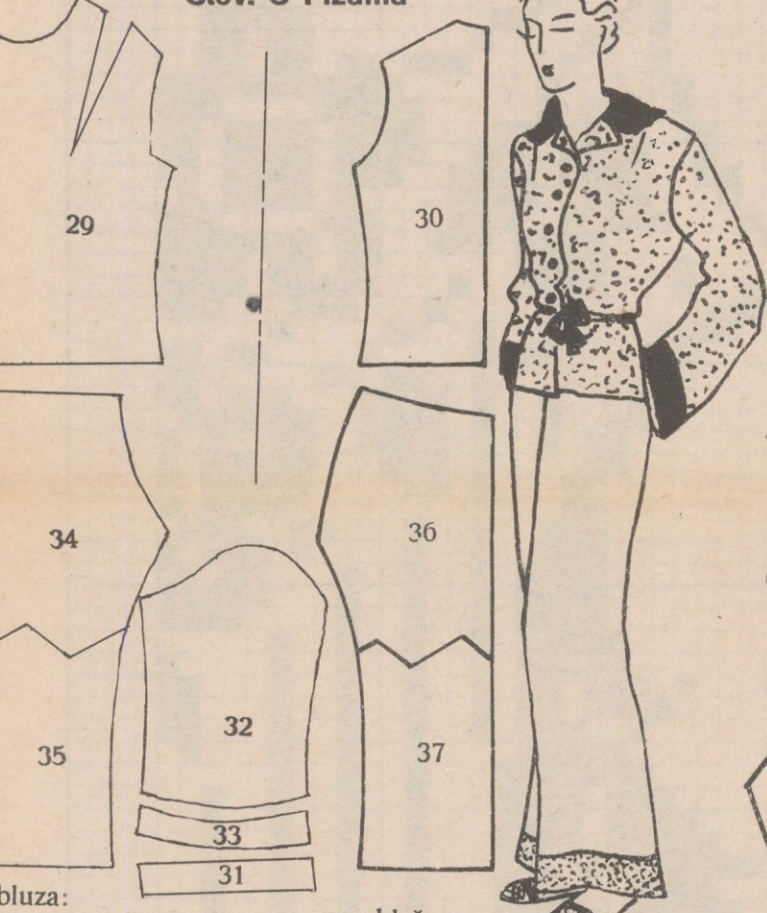
Štev. 2 Dekliški plašč
12 sprednji del
13 stranski del
14 hrbet
15 ovratnik
16 vrhni rokav
17 spodnji rokav
18 zaplatica



Štev. 3 Obleka za močne postave
19 sprednji del živetka
20 hrbet
21 ovratnik
22 rokav
23 sprednji del krila
24 zadnji del krila



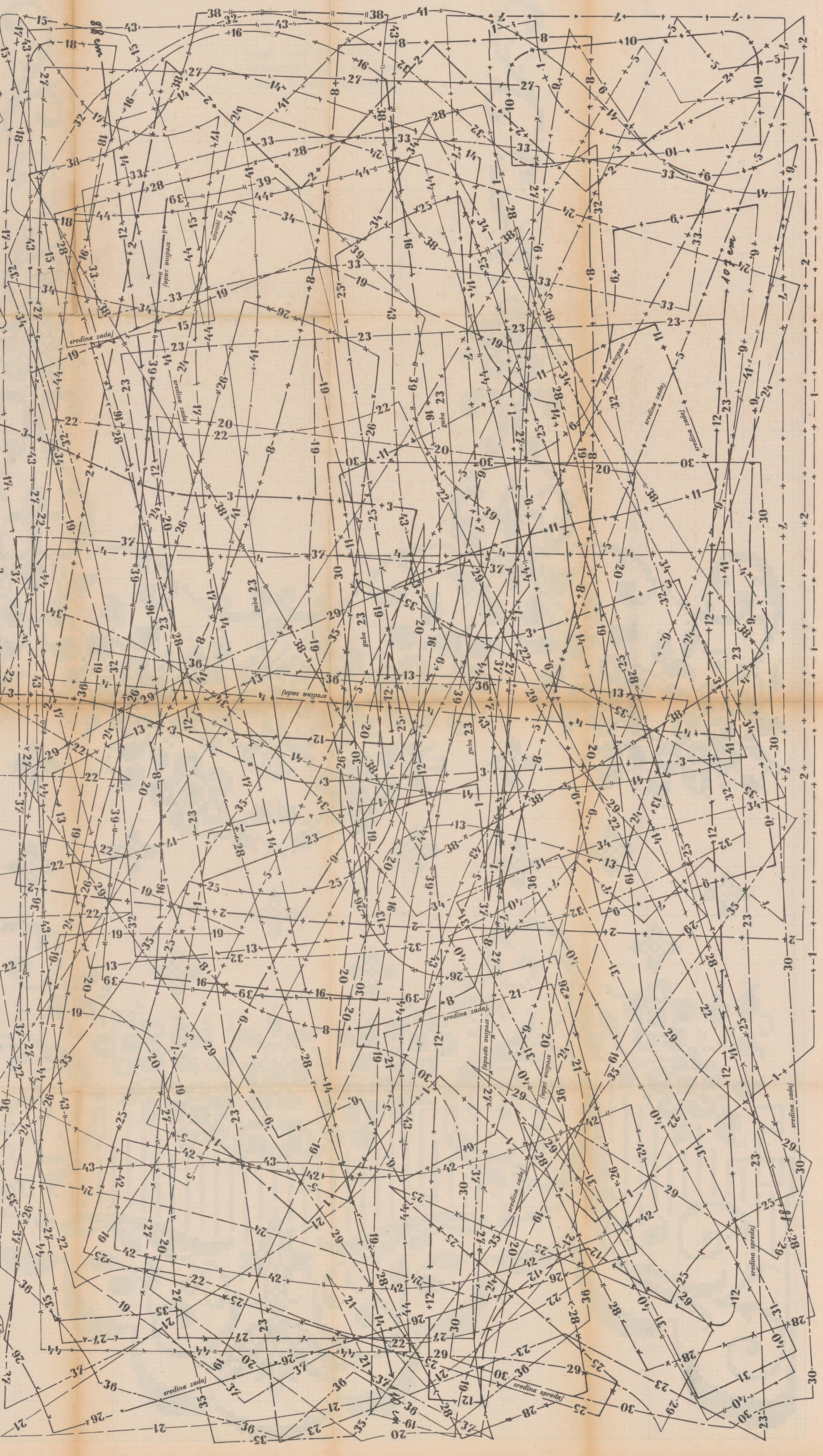
Štev. 4 Modna obleka
25 sprednji del
26 hrbet
27 ovratnik
28 rokav
29 sprednji del krila
30 zadnji del krila



Štev. 5 Pižama
31 sprednji del
32 hrbet
33 ovratnik
34 rokav
35 sprednji del krila
36 zadnji del krila



Štev. 6 Pižama za 6 do 8 let stare otroke
37 sprednji del
38 hrbet
39 ovratnik
40 rokav
41 sprednji del krila
42 zadnji del krila





*Vzorec za zavese ali posteljno
pregrinjalo. Izšije se na mrežici,
lahko se pa tudi kvačka*